

ROVDYRVITEN

ET MAGASIN OM BIOLOGI, FORSKNING, ROVDYRPROBLEMATIKK OG FORVALTNING AV BJØRN, ULV, JERV OG GAUPE

TEMA
GAUPE

Reindrift og rovvilt
– utfordringer og
tillitskrise

s.8

Får gaupa
skylda for urealistisk
mange sauedrap?

s.12

Hvorfor oppsøker
enkelte bjørner
bebyggelse?

s.28

INNHold

s.4

GAUPA

Gaupa (*Lynx lynx*) er det eneste frittlevende kattedyret vi har i Norge. Rundt 1930 var det få igjen av de store rovdyra i Norge.

s.6

ROVDYRVITEN DEMPER KONFLIKTEN

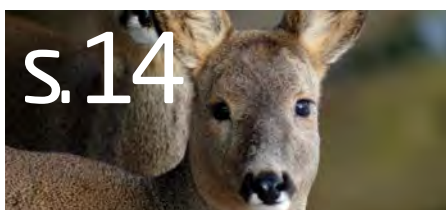
«Ja takk, begge deler», Stortinget har bestemt at vi skal ha både rovdyr og beitedyr her i landet.

s.10

HVORFOR ROVDYR?

Det er for tiden mye diskusjon rundt rovdyrforvaltningen i Norge – en polarisert debatt og mange konflikter.

s.14

MED RÅDYR PÅ MENYEN

Rundt i de norske skoger rusler en sulten katt på silkepoter. Gaupa spiser kjøtt og setter derfor sterke følelser i sving hos mange.

s.16

SPEAKERS CORNER

Det er mange meninger om Norges bestandsmål for ulv. Vi har spurt organisasjonene hva de mener.

s.18

ROVDYRSENTRENE I NORGE

Namsskogan rovdyrssenter, Polar Park rovdyrssenter og Bjørneparken rovdyrssenter.

Kolofon

Bjørneparken rovdyrssenter
I redaksjonen: Bjørneparken rovdyrssenter, Namsskogan rovdyrssenter og Polar Park rovdyrssenter.

Opplag: 20.000
Kommer ut en gang i året

Utgiver:
Stiftelsen Bjørneparken Rovdyrsenter
Adresse: Postboks 6, 3539 Flå
E-post: post@rovdyrviten.no
Trykk: Algård Offset
ISSN 1894-1664

Bjørneparken rovdyrssenter, Namsskogan rovdyrssenter og Polar Park rovdyrssenter er Norges tre autoriserte rovdyrssentre. Det vil si at de oppfyller retningslinjene for naturinformasjonssenter og en rekke krav som stilles for et rovdyrssenter av miljømyndighetene.

Rovdyrsentrene formidler kunnskap om de fire store rovdyrerne i norsk natur – bjørn, ulv, gaupe og jerv. Sentrene er besøkssteder lokalisert sammen med dyreparkene Bjørneparken, Polar Park og Namsskogan familiepark. I tillegg til å være besøkssteder driver rovdyrssentrene oppsøkende virksomhet rettet mot blant annet skoleverket og lokalsamfunn. Rovdyrsentrene er nøytrale aktører som fokuserer både på de positive og de konfliktskapende sidene ved å ha store rovdyr i norsk natur, og de jobber for å skape større forståelse og tillit mellom partene i rovdyrdebatten.

Forsidebilde: Gaupa i Polar Park.
Foto: Matthieu Ever

LEDER

Andre nummer av Rovdyrviten

Heinz Strathmann, daglig leder Polar Park

Det er sterke meninger i rovdyrdebatten. Derfor er det viktig med en nøytral part som kan gi faktainformasjon og formidle forskningsresultater om rovdyr.

De tre rovdyrsentrenes oppgave er å være nøytrale aktører som fokuserer på både de positive og konfliktskapende sidene ved å ha store rovdyr i norsk natur.

Stortinget har bestemt at vi skal ha begge deler: en bærekraftig beitenæring og levedyktige bestander av de fire store rovdyrene.

På midten av det forrige århundret var det nesten ikke rovdyr i Norge. Fra rundt 1850 ble samtlige rovdyr i Norge hardt jaktet på, og kun et fåtall ulv, bjørn, gaupe og jerv klarte seg.

Beitenæringen ble vant til å leve uten rovdyr. I begynnelsen av 1970-tallet skiftet holdningen til naturen og de store rovdyrene. Nå skulle rovdyr fredes i Norge.

Partiene på Stortinget ble på starten av 2000-tallet for første gang i historien enige om rovviltpolitikken. Rovviltforliket går ut på å ha alle de store viltartene i norsk natur. I forliket er man også enige om hvor mange av hver art som skal være i norske skoger og fjell. Den norske rovviltpolitikken har i dag to målsettinger, som et resultat av det omfattende rovviltforliket fra 2011:

Den første målsettingen skal sikre at utmarksressursene ivaretas til en differensiert og aktiv bruk: Vi skal, for eksempel, ha en bærekraftig beitenæring i Norge.

Den andre og like viktige målsettingen er å sikre en levedyktig rovviltbestand.

Rovdyrforvaltningen fikk som oppdrag å igjen tilrettelegge for en bærekraftig bestand av rovvilt i Norge.

Det er forståelig at det da oppstår konflikter mellom en beitenæring som ser sitt livsgrunnlag truet og naturvernorganisasjoner som ønsker å verne om rovdyr som en del av balansen i naturen.

En annen interessegruppe som engasjerer seg i debatten, er jegere som mener at de konkurrerer med rovdyrene om byttedyrene, og er bekymret for jakthundene sine.

Rovdyrsentrene skal formidle kunnskap om økologi, forskning, forvaltning, politikk og konflikter rundt rovdyrene. Målet for sentrene er å bidra til å dempe konflikter ved å jobbe for å skape større forståelse og tillit mellom partene i rovdyrdebatten. I tillegg skal sentrene dempe frykten som en del mennesker føler for rovdyr. Mange av oss har «Rødhetefrykten», som kun er basert på myter og eventyr som ble fortalt i hundrevis av år.

Informasjonen rovdyrsentrene videreformidler, får vi fra Statens naturoppsyn, Miljødirektoratet, Rovdata, Rovdyrportalen, forskere, media, beitenæringen, naturvernorganisasjoner og andre interessegrupper.

Vi informerer ved hjelp av utstillinger, gjennom rovdyrskolen for elever og lærere, ved å holde informasjonskvelder og møter, og gjennom våre nettsider. Som regel er informasjonstiltakene og aktivitetene lokalt tilpasset de tre sentrene.

En viktig felles informasjonskanal er Rovdyrviten. I den andre utgaven av magasinet, som du nå holder i hendene, står gaupe i fokus. Videre vil du blant mye annet kunne lese hva forskjellige interesseorganisasjoner mener om rovdyr, spesielt ulv, i spalten Speakers Corner. Vi ønsker ikke bare å informere, men også å invitere til en debatt om våre fire store norske rovdyr.

Lær deg mer om rovdyr, gjerne ved hjelp av Rovdyrviten og annen informasjon som du kan få fra rovdyrsentrene, og still gjerne spørsmål.

Vi håper å nå mange lesere med Rovdyrviten. Ta magasinet med på hytta, legg det på stuebordet hjemme, gi det til venner og bekjente, og til ungdommer du vet er interessert i rovdyr.

Vi ønsker deg god lesning!

Heinz Strathmann,
daglig leder Polar Park.

Gaupa

Karen Johanne Gulsvik,
Bjørneparken rovdysrcenter

Gaupa (*Lynx lynx*) er det eneste frittlevende kattedyret vi har i Norge. Rundt 1930 var det få igjen av de store rovdyra i landet vårt, og gaupa forekom regelmessig kun i deler av Trøndelag, på Fosenhalvøya og i Namdalen. I dag har vi en sammenhengende bestand av gaupe i hele Norge, med unntak av Vestlandet.

Gaupa er lett gjenkjennelig på de lange øreduskene, den korte halen med svart tupp og de lange bakbeina. De største hanngaupene kan veie opp mot 25 kg, mens hunnen er noe lettere. Mankehøyden varierer mellom 60–75 cm, og kroppslengden er rundt en meter. Pelsen er dekket med tydelige svarte flekker. Vinterpelsen er tykk og gråhvit, mens om sommeren er den tynn, glatt og rødbrun med en noe lysere buk. Dette sørger for svært god kamuflasje. Kombinasjonen av lange bein, store poter og lett vekt gjør gaupa svært godt tilpasset snøforhold.

Områder med tett skog og god dekning er foretrukket habitat. Den unngår gjerne snau fjell og åpne områder. Gaupa har hos oss opprinnelig vært en harejeger, og i de delene av Finland og Russland hvor det ikke er rådyr, utgjør hare fortsatt en stor grad av dietten. Med ekspansjonen av rådyrstammen har dette blitt gaupas viktigste bytte i Sør-Norge. Den tar også annet hjortevilt og noe skogsfugl. Nordover hvor rådyrstammen er noe mer glissen, er tamreinen et viktig byttedyr. Om sommeren inngår også sau som et viktig bytte.

Gaupa er en kjent snikjeger; med sitt lille hjerte er den avhengig av korte, raske angrep for å nedlegge byttet. I gjennomsnitt innhenter gaupa rådyret etter 30 meter og jager sjelden

byttedyrene mer enn 100 meter. Familiegrupper (hunngaup med unger) er de mest effektive jegerne; de tar byttedyret i 8 av 10 forsøk. Gaupa avliver hjortedyr med et bitt i strupen, og som regel skader den ikke de store blodårene, men dreper dyret ved kvelning. Den er ekspert på å finne rådyr, og selv i områder som Hedmark, med lave rådyrbestander, er dette fortsatt hovedbyttet. Det er særlig hanngaupene som tar sau, og også de som står for det meste av overskuddsdrøpingen.

I nordlige deler av Skandinavia kan gaupa gjøre betydelige innhogg i tamreinflokkene. Sommerstid tar den mest kalv, om vinteren både kalv og voksne dyr. Predasjonstakten vinterstid er vel så høy på rein som rådyr, femseks dyr pr. måned. Gaupa foretrekker ferskt kjøtt og hamstrer derfor ikke etter jakten, slik jerven er kjent for. Som regel fortærer den bare vel halvparten av en voksen rein, men om den ikke blir forstyrret, kan den ofte bli ved et kadaver til det meste av kjøttet er spist opp.

Det er ingen kjente eksempler på gauper som har angrepet et menneske, og den oppfattes derfor ikke som noen trussel.

Hanngaupene har typisk et stort revir som gjerne dekker over flere hunndyrrevir. Gaupa er solitær; det vil si at den lever adskilt og kun er sammen i paringstiden i mars. Etter paringen lever hannene alene og deltar ikke i oppfostringen av ungene. De fleste hunngaupene er kjønnsmodne allerede i løpet av det andre leveåret. Hunnene går drektige i 70 dager, de fleste ungekull fødes i slutten av mai og begynnelsen av juni. Kullene varierer fra en til fire unger, det vanligste er to til tre. Ungene veier 300–350 gram når de blir født. De vokser raskt, og de får morsmelk de første femseks månedene, selv om de begynner å spise kjøtt allerede åtte uker gamle. I perioden februar til mai skiller ungene lag med mora. Som det er å vente for polygame pattedyr, er hannene mer tilbøyelige til å vandre ut enn hunnene. Unggauper utvandrer langt der tettheten av gauper er liten. Rekorden er en unggaup som vandret 460 km.

Faktaboks

Gaupebestanden i Norge blir hovedsakelig overvåket ved å registrere antall familiegrupper hvert år, som består av mordyr i følge med årsunger. De fleste registreringene skjer på sporsnø i vinterhalvåret. Observasjoner av spor etter rovdyr i naturen meldes inn til Statens naturoppsyn, som drar ut i felt og slår fast om sporene stammer fra en familiegruppe eller ikke. Ut i fra bekreftede observasjoner blir minimum antall familiegrupper beregnet. Data på døde årsunger og fotoobservasjoner inngår også i beregningen. Med data på antall familiegrupper blir det beregnet hvor mange individer det er i bestanden.

I 2013 ble den norske gaupebestanden beregnet til 350 dyr, ut fra 59 registrerte familiegrupper. Dette var status før kvotejakt 2013. Etter en gradvis økning i antall familiegrupper fra 2004 til 2009 har det de siste fire årene vært en nedgang før jakt.

Stortinget har fastsatt et nasjonalt bestandsmål på 65 årlige gaupekull fordelt på de åtte forvaltningsregionene Norge er delt inn i. Det er bestemt at det ikke skal være gaupe på Vestlandet. Den norske gaupebestanden reguleres gjennom kvotejakt.

For alle bildene på dette oppslaget:
voksen hunngaue med fire uker
gamle unger. Kontrollerte forhold,
men i naturlige omgivelser. Langedrag
Naturpark, Nes, Buskerud.

Rovdyrviten demper konflikten

Klima- og miljøminister
Tine Sundtoft

«Ja takk, begge deler» er et prinsipp som ble oppfunnet av en bjørn. Det var nok ikke den norske rovdyrpolitikken Ole Brumm hadde i tankene, men prinsippet gjelder for den også. Stortinget har bestemt at vi skal ha både rovdyr og beitedyr her i landet.

Klima- og miljøminister Trine Sundtoft. Foto: Bjørn Stuedal

Dette er to mål som ser ut til å stå i strid med hverandre. Rovdyr spiser andre dyr; det ligger i deres natur. Hundremeterskogen til Ole Brumm og vennene hans er unntaket.

Likevel er det bred enighet om at vi både vil ha sau og tamrein på beite og ulv og bjørn i skogen. At det nå finnes ulv, bjørn, gaupe og jerv, er faktisk en suksesshistorie både i norsk og europeisk sammenheng. Vi har lykket med å bygge opp igjen rovdyrstammene etter at de nesten var utryddet her i landet på 1900-tallet. Det er imidlertid liten tvil om at det også gir grobunn for interessekonflikter.

I mange områder har folk i lange perioder levd uten rovdyr. Rovdyrene oppleves som et fremmedelement. Og jeg har ingen problemer med å forstå en sauebondes fortvilelse når hun finner dyrene sine drept eller skadet av rovdyr.

Målet for meg og regjeringen er å redusere konflikten mellom rovdyr og beitedyr til et minimum. Da trenger vi mest mulig kunnskap.

Mange mennesker føler frykt i møte med rovdynene. Frykten er ikke alltid rasjonell, men vi skal ta den på alvor. Frykt kan føre til redusert livskvalitet. Jo mer kunnskap vi har om rovdynene og deres væremåte, jo mindre unødvendig frykt vil vi ha overfor dem. Derfor er rovdyrstiltakene viktige.

De tre nasjonale rovdyrstiltakene skal bidra til å øke kunnskapen om rovdynene. De ble etablert som en direkte oppfølging av Stortingets rovdyrforlik i 2011. Forliket sier at informasjonen om rovdyr må bli tilrettelagt og presentert på en god måte for de ulike målgruppene.

Bjørneparken rovdyrstiltak i Flå er siste skudd på stammen av våre tre autoriserte rovdyrstiltak. De to andre er Namsskogan rovdyrstiltak i Nord-Trøndelag og Polar Park rovdyrstiltak i Bardu i Troms.

Rovdyrstiltakene skal være en faglig nøytral og helhetlig arena for kunnskap. De skal tilby kunnskap som er anerkjent av alle parter.

Regjeringen styrer rovdyrpolitikken innenfor tre klare rammer. Den internasjonale rammen er Bernkonvensjonen om vern av ville europeiske planter og dyr og deres naturlige leveområder. Den andre rammen er naturmangfoldloven. Den tredje og mest diskuterte rammen er Stortingets enstemmige rovdyrforlik fra 2011.

Innenfor disse rammene vil vi føre en klar og tydelig rovdyrpolitikk.

Hvordan klarer vi så å ta vare på rovdynene samtidig som vi har husdyr på beite?

Et viktig virkemiddel er en tydelig soneinndeling. Vi har delt landet inn i åtte rovdyrregioner som styres av hver sin nemnd. Nemndene har igjen delt inn sine regioner inn i soner der husdyrene skal ha prioritet, og soner der rovdynene skal ha førsteretten.

Dynene vet selvsagt ikke hvor sonegrensene går. Men soneinndelingen har likevel vist seg å være et effektivt verktøy.

I områder der beitedynene har prioritet, skal det være lettere å få tillatelse til å felle rovdyn som tar beitedyr. Omvendt er det vanskeligere å få fellingstillatelse i områder der rovdyn er prioritert. Der må man finne andre løsninger for å beskytte beitedynene, for eksempel rovdyrsikre gjerder, gjeting og annet tilsyn, tidlig nedsanking, innmarksbeite eller andre tiltak.

Det er viktig å være klar over at rovdynene er fredet og klassifisert som truede arter som det ikke skal drives vanlig jakt på. De er så få at det er høy risiko for at de kan bli utryddet fra norsk natur. De kan bare felles hvis dette er eneste utvei for å hindre skade på husdyr, hvis det ikke truer bestandens overlevelse og hvis det ikke finnes gode nok alternativer.

Stortinget har satt konkrete mål for hvor mange rovdyn vi skal ha av hver enkelt art. Bestandene av gaupe og bjørn ligger nå under bestandsmålene. Bestanden av ulv er eksakt på bestandsmålet, og bestanden av jerv ligger noe over bestandsmålet.

Rovviltneemndene skal forvalte politikken slik at vi kommer nærmest mulig bestandsmålene. Klima- og miljødepartementet er klageinstans for nemndenes vedtak.

Regjeringen har styrket de regionale rovviltneemndenes rolle gjennom færre endringer enn den forrige regjeringen. Vi vil ikke endre nemndenes vedtak dersom de er innenfor lovens rammer og ikke i strid med klare faglige anbefalinger.

I løpet av våre første ni måneder har vi bare omgjort ett vedtak. Jeg vil arbeide for at dette tallet blir så lavt som mulig også i tiden framover, så lenge nemndene holder seg innenfor det handlingsrommet de har. Vi må ha tillit til lokale krefter, og vil følge opp den nære dialogen med rovviltneemndene.

Vi har også høy beredskap for å sikre at uttak av rovdyr gjennomføres for å redusere konfliktnivået. Søknader om skadefelling skal behandles raskt, og det blir de stort sett også. Vi har en forvaltning som er i beredskap for å fatte vedtak når det oppstår skade på beitedyr.

Som et ledd i dette har vi fra 1. januar 2014 vedtatt instruks om frister for behandling av søknader og klager knyttet til skadefelling, lisensfelling av jerv og ulv og kvotejakt på gaupe. Dette er viktig for å redusere konfliktnivået og opprettholde en effektiv forvaltning som behandler saker mens de ennå er aktuelle.

Vi har et svært godt system for å overvåke rovviltbestandene. Der er Norge i verdenstoppen. Vi vet mye om hvor mange rovdyr vi har i landet til enhver tid, og hvor de holder til. Dette er viktig for å kunne holde bestandene så nær som mulig det nivået som Stortinget har bestemt.

Det er også viktig å ha gode erstatningsordninger for folk som mister sau og rein til rovdyr. Vi har nylig gjort endringer i erstatningsordningen for husdyr, og blant annet lagt opp til en forenklet skjønnsvurdering for dokumentasjon av skade. Alle mulige tapsårsaker skal vurderes når erstatningen beregnes. Slik sikrer vi en mest mulig riktig erstatning.

Ulven lever i både Norge og Sverige. Derfor må vi samarbeide med svenskene om å for-

valte ulvestammen. I 2015 skal regjeringen fremme en sak for Stortinget om bestandsmål for ulv, som inkluderer ulv i grenserevir og den norske ulvesonen. Vi vil ha en god prosess i forkant, der alle interesser kan komme med innspill.

Ulovlig avlaving av rovdyr skjer i relativt stort omfang. Dette er en trussel mot små bestander. Opptil 50 prosent av dødeligheten hos skandinavisk ulv skyldes ulovlig avlaving.

Ulovlig avlaving gjør det vanskeligere å forvalte rovviltbestandene og skaper uforutsigbarhet. Vi samarbeider med politimyndighetene for å bekjempe slik alvorlig miljøkriminalitet der enkeltpersoner eller miljøer tar seg til rette.

Det er krevende å ivareta både beitedyr og rovdyr, men vi har ikke noe annet valg. Jeg er sikker på jeg har de fleste med meg i dette synet.

På dette feltet er faktisk «Ole Brumm-politikk» en hedersbetegnelse.

Fakta om rovviltforvaltningen

Landet er delt inn i åtte rovviltregioner:

- 1: Vest-Norge (Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane)
- 2: Sør-Norge (Aust-Agder, Telemark, Buskerud, Vestfold)
- 3: Oppland
- 4: Oslo/Akershus/Østfold
- 5: Hedmark
- 6: Midt-Norge (Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Møre og Romsdal)
- 7: Nordland
- 8: Troms og Finnmark

- Hver region er ledet av en politisk oppnevnt rovviltneemd som har ansvaret for forvaltningen av gaupe, jerv, bjørn og ulv i sin region.

- Rovviltneemndene har myndighet til å:
 - o fastsette forvaltningsplan for rovviltforvaltningen
 - o fordele midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak

- o fastsette kvoter for lisensfelling, kvotejakt og skadefelling i tilfelle der bestandsmålet er nådd

- Miljødirektoratet har myndighet til å vedta fellingstillatelser selv om bestandsmålet ikke er nådd i en rovviltregion.

- Fylkesmannen kan gi skadefellingstillatelse innenfor den kvoten som rovviltneemnda (ev. Miljødirektoratet) har satt.

Forvaltningsplan: skal blant annet avgrense hvilke områder som er prioritert til beitedyr og prioriterte yngleområder for rovvilt.

Midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak: tilskudd til ulike tiltak for å unngå skader forårsaket av rovvilt, for eksempel rovdyravvisende elektrisk gjerde og tidlig nedsanking av sau.

Lisensfelling: skademotivert bestandsregulering av et bestemt antall bjørn, ulv og jerv.

Kvotejakt: ordinær jakt på et bestemt antall dyr av en jaktbar art. Av de store rovdirene er det bare gaupe som det blir drevet kvotejakt på.

Skadefelling: felling av enkeltindivid av rovvilt for å stanse eller forhindre skade på bufe eller tamrein.

Bestandsmål:

Ulv: tre årlige ungekull – det ble født tre ungekull i 2013

Bjørn: 13 årlige ungekull – det ble født 7 ungekull i 2013

Jerv: 39 årlige ungekull – det ble født 44 ungekull i 2013 (av disse ble 4 tatt ut)

Gaupe: 65 årlige ungekull – det ble født 54 ungekull i 2014*

* Endelig rapport for overvåkningsarbeidet i 2014 foreligger kun for gaupe.

Reindrift og rovvilt – utfordringer og tillitskrise

Inge Danielsen, reineier

Reindriften har lange tradisjoner som grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv, men både økte tapstall, rovviltforvaltningen og en innskrenking av beiteområdene skaper frustrasjon hos reindriftsutøvere. Samtidig beskyldes reineierne for å være til hinder for samfunnsutviklingen. Det har oppstått en gjensidig tillitskrise.

Reindriften har en nomadisk form, hvor reinen utnytter ulike beiter gjennom regionale trekk og flyttinger i løpet av reindriftsåret. Dette består av åtte årstider, hvor hvert av årstidsbeitene har forskjellige egenskaper og til sammen skal dekke behovet for ulike beite- og vegetasjonstyper gjennom året.

Avgjørende kunnskap

Reindriftsutøverens arbeid består i å utøve kontroll over flokken og opprettholde tamhetsgraden. Slik blir det lettere å utføre nødvendige arbeidsoperasjoner, som merking av kalver, uttak av slaktedyr, og å bidra til at reinen finner beite i de forskjellige årstidsbeitene.

Reindriftsutøveren har også ansvar for å beskytte dyrene sine mot ytre trusler, i den grad dette er mulig. Det er viktig å kunne forutse reinens bevegelser og atferd i henhold til beite, vær, terreng og årstid.

Dette forutsetter gode kunnskaper om reinens natur og om landskapet. På skalaen mellom det som forbindes med husdyr og vilt (fritt) dyr, vil de fleste tamreinflokker kunne betegnes som dyr i en mellomposisjon.

Bærer av samisk kultur

I Norge har den samiske befolkningen på grunnlag av alders tids bruk rett til å utøve reindrift innenfor de områdene hvor det fra gammelt av er tradisjon for dette.

En egen reindriftslov regulerer forhold som berører reindriften. Formålet med denne er å bevare reindriften som et viktig grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv.

Reindriften er en sentral bærer av samisk kultur, identitet, språk og tradisjonskunnskap.

Utenfor de samiske reinbeiteområdene finnes det reinlag i Nord-Gudbrandsdalen og i Valdres.

Rovvilt er en utfordring

Reindriftsamene og andre reindriftsfolk har i alle tider måttet forholde seg til de utfordringene tilstedeværelsen av rovvilt skaper. I perioder med stor tetthet av rovvilt har de naturgitte forutsetningene for fleksibilitet vært avgjørende for om man kunne livnære seg av reindrift eller ikke.

Det fortelles mange historier om familier som over natten mistet sitt livsgrunnlag etter at ulveflokkene hadde herjet med reinen. Det finnes også historier om reindriftsamer som var dyktige jegere og derav høyt respekterte. Jakt på dyr med ettertraktete skinn, deriblant ulv, bjørn, jerv og gaupe, betydde mye for mange husholdninger så lenge disse dyrene var jaktbart vilt. Bjørnen har hatt en spesiell betydning og stor plass i samisk mytologi.

Avmakt og frustrasjon

Etter at rovviltet ble fredet, er det i hovedsak andre enn reindriftsutøveren som setter premissene for hvordan man innad i næringen kan redusere konsekvenser av å ha rovvilt i beiteområdene. Denne situasjonen gjør at mange utøvere føler avmakt og frustrasjon over rovviltforvaltningen.

Disse følelsene forsterkes også ved at reindriften må ta følgene av en samfunnsutvikling som legger beslag på mer og mer av reindriften's beiteland, både direkte og indirekte. Dette svekker fleksibiliteten i næringen med hensyn til arealbruk, og skjer uten at næringen har mulighet til å stoppe det.

Sentrale problemstillinger

Frustrasjonen over å ikke ha reell innflytelse i forvaltningen av rovvilt har bakgrunn i mange forhold:

- Skal rein være rovviltmat?
- Det er minkende kalvetilgang i reinflokkene.
- Man opplever merarbeid og økte driftsutgifter.
- Det er færre slaktedyr å selge.
- Eiendomsopplever store tap, der produksjonsflokkene svekkes ved at man må sette på dyr som burde vært solgt for å opprettholde produksjonsflokkene.

- Bruken av beitearealene må i stor grad tilpasses rovvilttrykket og ikke den tradisjonelle drivemåten som muliggjør optimale beiter og driftsforhold innen driftsgruppen.
- Familietsituasjonen endres ved at kvinnene må ut i fast jobb for å trygge økonomien. Dette kan føre til at barna ikke får ønskelig opplæring i den familiebaserte reindriften.
- Reineierne har bevisbyrden for rovvilttapene, og strenge krav til dokumentasjon gjør at de ikke får dekket de reelle tapene.
- Reineierne blir utsatt for mistenkeliggjøring fra samfunnet rundt og av media i forbindelse med tapstall og erstatningsutbetalinger.
- Rovviltsituasjonen innebærer en psykisk belastning for mange reineiere.
- Rekrutteringen til næringen kan svekkes fordi ungdom ikke tør satse på grunn av rovviltsituasjonen.

En form for «avlat»

De mulighetene som gjenstår for reineieren til å kunne påvirke egen situasjon, er disposisjonene de kan gjøre med egen flokk, og å søke om fellingstillatelse eller forebyggende tiltak gjennom FKT-midler fra fylkesmennene. Dette er midler som kan brukes til forskjellige tapsforebyggende tiltak i reindriften. Praksis ved tildeling varierer noe mellom fylkesmannsembetene.

Ordningen er også noe omstridt innad i reindriftnæringen fordi det ikke er dokumentert positiv effekt på totaltapet gjennom året i reinbeiteområder hvor det tildeles slike midler.

Mange mener derfor at ordningen kun er en form for «avlat» for å legitimere og få aksept for at det skal være rovvilt i reinbeiteområdene.

De fleste reineiere sitter også med en følelse av ikke å bli trodd og tatt på alvor i kontakt med forvaltere, personell som har oppdrag med rovvilt, og politikere i saker som berører rovvilt og rovviltpolitikk.

Varierende prinsipper

Det er også liten forståelse innad i næringen for at det er mulig å forvalte ut fra soner for de respektive artene og byrdefordeling mellom områdene, når tapene ikke går ned. Antall påstått rovviltdrepte rein er derimot økende for hvert år.

Det er vanskelig å akseptere at ikke reindriften's kalvingsområder skal kunne forvaltes som prioriterte beiteområder hvor det ikke

Vårflytting av tamrein på Finnmarksvidda. Foto: Naturbilder, Arne Nævra

skal være rovvilt. Dette særlig fordi en ser at enkelte andre områder, som er viktige for annen beitenæring, blir forvaltet etter nettopp dette prinsippet.

I sum kan man si at det eneste reindriftnæringen som helhet er enig om rundt prinsippene for rovviltforvaltningen, er at det ikke skal eller kan være ulv i reinbeiteområdene, og at tilstedeværelsen av ulv i reinbeiteområdene ikke er forenlig med økonomisk og kulturell bærekraft.

Toveis tillitskrise

Følelsen av avmakt og frustrasjon blir forsterket av at det over lengre tid har vært et stort

negativt fokus på andre utfordringer innad i næringen. Likeså næringens møte med andre interesser som ønsker deler av beiteområdene, og hvor næringen påstås å være til hinder for samfunnsutviklingen når det argumenteres for at tiltaket har negative konsekvenser for reindriften. I mange sammenhenger leder dette til utsagn om at reindriften representerer et stort samfunnsproblem.

Sett i et større perspektiv kan man hevde at det er en toveis tillitskrise. Reindriften mistror andre, og andre mistror reindriften. Kunnskapen om reindrift er for dårlig blant beslutningstakere og i samfunnet generelt.

Kollisjon mellom prinsipper

Det er derfor på tide det utarbeides en offentlig utredning om reindrift, slik at diskusjoner og vedtak i saker som berører reindrift, kan baseres på kunnskap, og ikke på forhold som skaper minst støy.

I NOU-en bør det være en analyse av hvordan dagens rovviltpolitikk påvirker bærekraften i reindriften. I dag kolliderer ofte politiske målsetninger om reindrift som en sentral bærer av samisk kultur og viktig matprodusent med målsetningen om levedyktige bestander av rovvilt i Norge.

Faktaboks

I Norge utøves reindrift primært i det samiske reinbeiteområdet, som strekker seg fra Hedmark i sør til Finnmark i nord. I tillegg er det reindrift i Nord-Gudbrandsdalen og Valdres. De betegnes som reinlag. Reinbeiteområdet er et areal på om lag 146 000 km², fordelt på 136 kommuner.

Reindriftsområdet er delt inn i seks regionale reinbeiteområder: Øst-Finnmark, Vest-Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag/Hedmark som også omfatter reinlagene i

Valdres og Nord-Gudbrandsdalen. Det samiske reinbeiteområdet er inndelt i 82 reinbeitedistrikter. Innenfor reinbeitedistriktene er det grupper av reineiere som har reinen i felles flokk på bestemte arealer og som samarbeider om den praktiske driften. Disse driftsgruppene kalles siida eller sijte. Siida-/sijtegruppene kan veksle i sammensetning mellom år- og årstidsbeite. Innenfor en siida/sijte er reindriftsutøvelsen organisert i siida-/sijteandeler: En siida-/sijteandel er etter reindriftsloven «en familiegruppe eller enkeltperson som er en del av en siida/sijte, og som driver reindrift under ledelse av en

person eller samboere i fellesskap».

Pr. 31.03 var det 533 siida-/sijteandeler i Norge og 3112 personer tilknyttet disse. For å kunne eie rein i en siida-/sijteandel må vedkommende ha rett til reinmerke og inngå i en siida-/sijteandel.

Utenfor det samiske reinbeiteområdet er det fire reinlag.

Pr. 31. mars 2013 var det 246 262 tamrein i Norge i vårflokk.

Hvorfor rovdyr?

Rovdyr i Baltikum

Zanete Andersone-Lilley, WWF-Norge

Det er for tiden mye diskusjon rundt rovdyrforvaltningen i Norge – det er en polarisert debatt som skaper konflikter. Jeg er biolog og har jobbet med rovdyr i Latvia i mange år. La oss se på både forskjellene og likhetene mellom norsk og baltisk rovdyrforvaltning. Hvordan får de små baltiske landene det til, mens Norge ikke klarer det?

Zanete Andersone-Lilley har en doktorgrad i biologi fra Latvia. Doktorgradsavhandlingen hennes handlet om ulvens økologi, genetikk og bestandsdynamikk i Latvia. Hun har jobbet med ulv og gaupe i Latvia i 10 år. Siden 2008 har hun jobbet i WWF-Norge med forskjellige utenlandske prosjekter. WWF-Norge jobber aktivt sammen med WWF-Sverige og WWF-Finland og andre naturvernorganisasjoner i Norden for å oppnå helhetlig og økologisk forsvarlig forvaltning av alle fire store rovdyrartene i Fennoskandia. WWF ønsker levedyktige bestander av alle de store rovdyrne, og det krever at bestandsmålene økes betraktelig, og at disse må defineres på faglig grunnlag. Forvaltningen av de store rovdyrne må alminneliggjøres og konfliktnivået med beitenæringen må reduseres gjennom forebyggende tiltak.

Norge er åtte ganger større enn Estland og seks ganger større enn Latvia og Litauen. I Baltikum er 30–60 % av landene dekket av skog og våtmark – gode habitater for rovdyr – selv om de helt flate landene er dekket av snø 2–4 måneder i året. Dette gjør jaktmulighetene svært gode.

Folketettheten i Baltikum er tre–fire ganger større enn i Norge. Med dette som utgangspunkt er bestandene av store rovdyr ganske imponerende. Det finnes nemlig 800–1400 ulver i Baltikum, ca. 1600 gauper og 700 bjørner. Ulv finnes i alle tre land, gaupe er mindre vanlig i Litauen enn i Latvia og Estland, og bjørn finnes nesten bare i Estland, med noen streifyr i Latvia. Man må nesten spørre: Hvor gjemmer de seg, og hvordan klarer de dette på så små arealer?

Mange byttedyr og små revirer

Det er mange tilgjengelige byttedyr i de baltiske skogene. Forskning viser at rådyr, villsvin og hjort utgjør den største delen av ulvens diett, mens den i mindre grad eter elg og bever. Fordi byttedyrtilgangen er stor, er revirarealene mindre enn i Norge. En ulvflokk kan ha revir på 200–400 km², mens gaupa benytter 100–200 km². Derfor er rovdyr tettheten mye høyere enn i Norge. Tettheten av ville dyr er generelt høyere enn her i landet fordi økosystemene er tempererte, og derfor mer produktive enn våre boreale økosystemer.

Men dyretettheten er ikke problemfri. Sykdommen rabies er nokså utbredt i Baltikum, til tross for stor innsats med orale vaksiner. Men som regel er det rødrev og mårhund som får rabies, mens sykdommen svært sjelden rammer ulver.

Utmarksbeite er fremmedord

En annen forskjell er at utmarksbeite ikke blir brukt i Baltikum. Alle beitedyr er på innmarksbeite uten rovdyr gjerdet, og som regel tas de inn om natta. Dette reduserer tapene betraktelig.

Selvfølgelig skjer det tap også i Baltikum, men da er det nesten utelukkende forårsaket av ulv.

Det er ingen tap til gaupe og veldig få til bjørn – og som regel rammer det da epletrær og bikuber. Noen ulvflokker spesialiserte seg på beitedyr, og da må man skyte flokken for å stoppe dem. Det må også sies: Det finnes langt færre sauer og geiter enn i Norge – mest melkekyr og en del hester – og disse er mindre utsatt for rovdyrangrep.

Rovdyr mot jegere

Hovedkonflikten rundt rovdyr i de baltiske landene involverer ikke beitenæringen, som i Norge, men er mellom jegere og rovdyr. De konkurrerer om de samme byttedyrartene, og jegerne ser på rovdyrne som tyver; de stjeler byttet «deres». Ellers er toleransen med rovdyr ganske høy. En mulig årsak til dette er at rovdyrne alltid har vært en del av naturen i de baltiske landene. De har aldri vært utryddet, selv om man på slutten av 1930-årene og på 1960-tallet var ganske nær utryddelse, grunnet en målrettet kampanje.

Nærheten til Russland og Hviterussland med sine mange ulver gjør det lettere for den baltiske bestanden å øke igjen etter perioder med for stort jaktpress. Her er forskjellen stor sammenlignet med Skandinavia, der flaskehalsforbindelsen med Finland og Russland har resultert i stort innavl. I de baltiske statene har dyrene helt andre muligheter til å bevege seg mellom landene.

Under Sovjet-tiden var ulven i Baltikum fredløs. Den var forfulgt og jaktet på hele året – med alle metoder. Men etter at landene ble en del av EU, måtte de tilpasse seg habitatdirektiver og lovverk om rovdyr som en del av prosessen. Estland, Latvia og Litauen har et geografisk fritak, og ulven er en viltart der uttak reguleres gjennom kvotejakt. Det samme gjelder for gaupe i Latvia.

Kan Norge lære noe av de baltiske landene?

Først og fremst tror jeg det er viktig å se rovdyrne som en vanlig del av norsk natur, ikke forhatte fiender. Mennesker driver med sitt og dyrene med sitt. Rovdyrene er jo kjøttetere, og det betyr at de alltid vil spise andre dyr; helst

ville dyr som har utviklet seg til å leve side ved side med rovdyrene og har strategier til å takle det. Hvis det finnes beitedyr i samme habitat som rovdyr, vil det skape problemer for både beitedyrene og menneskene som må tilrettelegge for dem.

Som barn tilbrakte jeg hver sommer på gården til mine besteforeldre i Øst-Latvia, nær grensen til Russland. Der lærte jeg å elske naturen i sin helhet, og så hvordan besteforeldrene mine taklet hverdagslige utfordringer som alle bønder har (ikke minst i sovjetiske tider når man måtte jobbe i kolkhoz på dagtid, og stelle dyr og hage på kvelden). Jeg husker en dag da saueflokken kom tilbake, og noen av sauene var blitt skadet i et ulveangrep. Det så dramatisk ut, og det ble mye styr, men jeg kan ikke huske noe hysteri. Jeg tror besteforeldrene mine så på det som en del av livet: Sånt skjer når du har dyr på beite og det finnes ulver i samme område. De var ikke glade, men heller ikke så sinte som norske bønder ofte virker. Det var heller ikke forbudt for meg å vandre rundt omkring på egen hånd – bare fordi det var ulv i nærområdet. Alle visste jo at de ikke var farlige for mennesker. Kanskje det å leve tett på rovdyr i generasjoner gjør mennesker mer tolerante mot dem, selv om det av og til oppstår konflikter?

Det er uansett lov å håpe på at rovdyr skal få bevege seg fritt i naturen også i Norge – uten å ha fellingstillatelse på seg med det samme. Det som gjør naturen rikere, gjør også oss mennesker mye rikere!

Typisk latvisk landskap.
Foto: Janis Ozolins

Vi setter radiohalsbånd på en bedøvet gaupe, Latvia.

Aviars Ūrnīcans sjekker et ulvehi i Kemerī nasjonalpark, Latvia.

Får gaupa skylda for urealistisk mange sauedrap?

John Odden, Jenny Mattisson og John Linnell, Norsk institutt for naturforskning (NINA)

I tre av fire rovviltregioner som vi har undersøkt siden 1996, er det erstattet i snitt to til fire ganger flere sauer i året enn det gaupene sannsynligvis har drept, viser en ny rapport fra Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Konfliktene mellom husdyr og rovdyr er større i Norge enn i noe annet europeisk land. Norske myndigheter står for utbetalingen av nær halvparten av rovdyrerstatningene i Europa, på tross av at vi kun har 5 prosent av verdensdelens store rovdyr. I følge erstatningstallene har en estimert bestand på mellom 260 og 550 gauper siden 2000 årlig drept fra 6100 til 10 000 sauer. Imidlertid blir kun en liten andel av de omsøkte tapene dokumentert gjennom en uavhengig kadaverundersøkelse, og den resterende andelen av de udokumenterte tapene blir erstattet etter en subjektiv vurdering gjort av forvaltere på fylkesnivå. Inntil nå er disse erstatningstallene ikke evaluert.

Forskningsprosjektet Scandlynx har fulgt 78 radiomerkede gauper tett under beitesesongen for sau i fire utvalgte rovviltregioner i Norge de siste 20 årene. I perioder på flere uker ble gaupene nøye fotfulgt, og alle steder der vi mistenkte at gaupene hadde drept et byttedyr, ble gjennomløst i felten. Dette krevende arbeidet med søk etter byttedyr ble gjort i samarbeid med et nettverk av mer enn hundre lo-

kale kontakter og studenter. Tilsvarende metodikk er benyttet i mange studier av ulike rovdyrarters drepeevne på byttedyr over hele verden, og det lar oss beregne gaupenes diett og hvor mange sauer og andre byttedyr de dreper per sommer.

Denne drapsfrekvensen kan vi så sette sammen med hvor mange gauper som lever i de utvalgte regionene, og dette gjør at vi kan sammenligne antall erstattede sauer i regionene siden 1996 med hvor mange sauer som gaupene realistisk sett kan ha drept i områdene i samme periode.

Erstatter opptil ni ganger for mange sauer

Analysene viser et betydelig sprik mellom det beregnede tap av sauer til gaupe, mot det erstattede tapet for flere av rovviltregionene. Generelt erstattes det mer enn det vi beregner. Dette spriket varierer både i tid og rom. I tre av de fire rovviltregionene vi undersøkte, er det årlig erstattet i snitt to til fire ganger flere sauer enn hva vi kan forklare ut fra våre tall. I Rovviltregion 2, som består av Buskerud, Telemark, Vestfold og Aust-Agder, er det erstattet fra 1,5 til 5 ganger flere sauer hvert år enn det vi har beregnet kan være drept av gaupe i perioden. I Rovviltregion 3, som omfatter Oppland fylke, har det erstattede antall sauer ligget fra 1,5 ganger til 8,3 ganger over våre beregninger. I Rovviltregion 8, som består av Troms og Finnmark, ligger det erstattede antall sauer fra 1,3 til 9 ganger over. I Rovviltregion 5, som er Hedmark, var det derimot liten forskjell på det beregnede og det erstattede tapet.

Årsakene til spriket er trolig sammensatt. Noe av tapene kan skyldes andre store rovviltarter som jerv, brunbjørn, ulv eller kongeørn i områdene. Men i noen av de undersøkte områdene forekommer disse artene kun sporadisk eller i lavt antall, og er ikke en sannsynlig forklaring ved større avvik i tallene. Rødrev kan

også ha drept sauer, i tillegg til at ulike typer sykdom og ulykker kan ha rammet dem.

En ny erstatningsordning?

Det store gapet mellom antall sauer dokumentert drept av gaupe og de utbetalte erstatningene, gjør at vi foreslår prinsipper for et risikobasert erstatningssystem. Et framtidig erstatningssystem bør i større grad baseres på en objektiv kartlegging av rovvilttrisiko og kunnskap om hvor ofte rovdyr dreper sau i ulike landskap. Det vil kunne erstatte dagens ujevne bruk av skjønn i forvaltningen. Det vil også kunne fjerne dagens praksis med at saueierne selv har ansvar for å melde fra om antall sauer på utmarksbeite og tapte dyr. Feilrapportering kan være en av forklaringene på differansen mellom beregnet og erstattet tap, men det eksisterer i dag ikke data på hvor utbredt dette eventuelt er.

Saueproduksjon i Norge har, og vil fortsatt ha, en viktig rolle i matproduksjon, vedlikehold av kulturlandskap og som næring i utkantstrøk. Uten endringer i saueholdet vil de regionale bestandsmålene for gaupe være bestemmende for nivået på tapene av sau. En forutsetning for reduserte tap er at det gjøres endringer i saueholdet som reduserer antall møter mellom gauper og sauer i de forvaltningssonene der bestander av gaupe skal prioriteres. Dette kan enten skje ved at sauebeiter bak gjerder i gaupeprioriterte områder, flyttes bort fra skogsbeite, eller ved omlegging til andre former for husdyrhold. Endringer i driftsformen vil vanskelig la seg gjennomføre uten et erstatningssystem som stimulerer til lavere tap, samt økonomisk og teknisk bistand fra sentrale myndigheter. Våre studier viser at en betydelig grad av dødelighet på beite i utmark må skyldes andre årsaker enn gaupe. I åra som kommer, er det et stort behov for å få kartlagt alle årsaker til sauetap på utmarksbeite.

Sau på innmarksbeite, Lier i Buskerud. Foto: Naturbilder, Arne Nævrå

Fakta om forskningsprosjektet

Fra rapporten «NINA temahefte 57: Gaupas predasjon på sau – en kunnskaps-oversikt.»

- Forskere i NINA har analysert data fra 20 år med forskning på gaupe i Norge.
- Utgangspunktet har vært å se nærmere på konflikten i forvaltningen av gaupe og sau i Norge, og evaluere dagens erstatningsordning for tap av sau på utmarksbeite.
- Til sammen 78 gauper er radiomerket og fulgt tett opp i felt under beitesesongen

for sau i fire ulike rovviltregioner.

- Resultatene viser at gaupene foretrekker å spise rådyr eller tamrein, men at sau også står på menyen.
- I tre av de fire undersøkte rovviltregionene ble det årlig erstattet i snitt to til fire ganger flere sauer enn det gaupene kunne ha drept.
- Forskerne foreslår nå en ny erstatningsordning basert for risiko for tap, hvor drapsfrekvens og antall rovdyr i et område er avgjørende.

- Forskningen har blitt finansiert av Norges forskningsråd, Miljødirektoratet, elleve fylkesmenn og fem rovviltneemnder.
- Det gjenstår en del datainnsamling og forskning før et risikobasert erstatningssystem kan innføres for jerv, brunbjørn, ulv og kongeørn.

Les mer om Scandlynx og vår forskning her: <http://scandlynx.nina.no/>

Med rådyr på menyen

Karen Johanne Gulsvik,
Bjørneparken rovdysenter
John Odden,
Norsk institutt for naturforskning (NINA)

Rundt i de norske skoger rusler en sulten katt på silkepoter. Gaupa spiser kjøtt og setter derfor sterke følelser i sving hos mange. For enkelte føles gaupa som en trussel mot næring og jakt, mens andre gleder seg over at den igjen finnes i norsk natur.

Gaupa ved et dyrekadaver. Kontrollerte forhold, men i naturlige, riktige omgivelser. Foto: Naturbilder, Arne Nævra.

I Sør-Norge står rådyr øverst på gaupas meny, og mange er opptatt av hva dette betyr for utviklingen hos norske rådyrbestander. Det skandinaviske forskningsprosjektet på gaupe, Scandlynx, har derfor de siste 18 årene studert gaupas predasjon på rådyr ved å følge både gauper og rådyr med radiosendere, fra de snørike Østerdalsskogene i nord til kulturlandskapet i sør.

En effektiv jeger

Gaupa er en snikjeger som forsøker å smyge seg inn på rådyret ubemerket. Etter en kort spurt avlives byttet med et bitt i strupen. Gaupa har lav utholdenhet og jager sjelden byttet mer enn 80 meter. I gjennomsnitt fører hele to av tre jaktforsøk til at gaupa får seg en rådyrsteik. Mest effektive er hunngauper med unger, der åtte av ti forsøk ender med fangst. Gaupa er født med «truger» på beina, og jaktsuksessen er høyere jo dypere rådyra synker ned i snøen. Når gaupa jakter småvilt, er saken imidlertid annerledes. Mye løssnø er altså dårlige nyheter for rådyr, men godt nytt for småviltet.

Med en slik jaktsuksess kan man lett tenke seg at effekten på rådyrbestanden kan bli stor. Men hvor stor denne effekten er, avhenger i stor grad av to ting: tettheten av gaupe og tettheten av rådyr. Selv i de «rådyrfattige» områdene, med en tetthet av rådyr på godt under ett rådyr per kvadratkilometer, er rådyr det klart viktigste byttedyret for gaupene både på vinter- og sommerstid. Om vinteren utgjør rådyr mer enn 80 % av kjøttinntaket, og mer enn 60 % på sommeren. Hare og sau er de viktigste alternative byttedyrene.

Hvordan påvirker gaupa rådyrbestanden?

I ordinær predator–byttedyrteori er det vanlig å anta at rovdynenes drapstakt – altså hvor mange byttedyr som drepes innenfor et gitt tidsrom – øker med økende byttedyrtetthet opp til et metningsnivå. Denne sammenhengen kalles en funksjonell respons, og spiller en svært sentral rolle når det gjelder å forstå et rovdyns innvirkning på byttedyrbestanden.

Gaupene når dette metningsnivået selv ved relativt lave tettheter av rådyr, og antallet rådyr

drept per tidsenhet øker lite utover dette. Gaupene vil dermed drepe en større andel av bestanden i områder med lave tettheter av rådyr, sammenlignet med områder med mer rådyr. Forskerne har funnet, at for enslige gauper ligger dette metningsnivået på ca. 10 rådyr pr. 100 dager, mens det for en hunngaupa med unger ligger på ca. 16 rådyr pr. 100 dager. Dette varierer riktignok noe mellom vinter og sommer; drapstakten er ca. 1 rådyr pr. 100 dager høyere om vinteren. En av forklaringene på dette ligger trolig i at rådyrenes fordeling i terrenget ofte er mer forutsigbar om vinteren. Ofte vil rådyrene da oppholde seg i og rundt kulturlandskapet, og enkelte steder sågar rundt vinterføringsplasser. Om sommeren er rådyrene gjerne mer spredt i terrenget, og fordelingen er derfor ikke så forutsigbar for gaupa.

Forskerne ved Scandlynx-prosjektet har studert gaupenes innvirkning på rådyrbestanden fra to sider: ved å beregne hvor ofte radiomerkede gauper dreper rådyr og ved å studere dødeligheten hos radiomerkede rådyr i de samme områdene. I all hovedsak ser det ut til at kombinasjonen gaupepredasjon og høyt jakttrykk går dårlig sammen. Resultatet er at rådyrbestanden reduseres dersom man ikke tar hensyn til den firbeinte jegeren. I områdene med lite rådyr kan man oppleve at gaupa tar ut det meste av tilveksten. I de fleste områder er det rom for rådyrjakt – men avskytingen bør tilpasses at det er flere enn jegerne som ønsker å forsyne seg av rådyrbestanden. Antar man at gaupebestanden har relativt lik tetthet over et større område med varierende rådyrtetthet, finner man et klart mønster: Gaupas predasjon på rådyr øker med avtagende rådyrtetthet. Det er med andre ord i de mer marginale rådyrområdene den negative effekten på tilveksten i rådyrbestanden er størst.

En sulten katt

Får gaupa være i fred for folk, vil den i nesten alle tilfeller spise opp alt tilgjengelig kjøtt på et nedlagt rådyr. Avhengig av antall gauper og menneskelig forstyrrelse vil gaupene bruke fra 1–11 døgn på å spise et rådyr. Småvilt blir som regel spist i ett måltid i løpet av noen få timer. En gaupa spiser ca. 400 kg kjøtt per 100 dager, uavhengig av byttedyrtetthet.

Rådyr, Lier i Buskerud. Foto: Naturbilder, Arne Nævra

Et drept rådyr betyr normalt mat i flere dager for gaupa. Det drepte rådyret er imidlertid også en attraktiv ressurs for mange åtseletere. Konkurransen fra disse kan i teorien påvirke drapstakten til gaupa. Den dekker ofte til kadavrene med snø eller vegetasjon, og det er klar dokumentasjon på at dette forsinker åtseleternes ankomst, og minsker tap av kjøtt. Drepte rådyr som ikke tildekkes, har tre ganger større sannsynlighet for å bli funnet av åtseletere sammenlignet med tildekte kadavre.

Hvorfor har gaupe større påvirkning på rådyrbestanden enn ulv har på elgbestanden? Aldersfordelingen av de drepte byttedyrene er viktig for hvordan rovdynene påvirker bestanden. Effekten av å drepe en voksen elgku er større enn å drepe en elgkalv. Generelt vil effekten øke dersom andelen hunndyr som tas er stor. Sammen med annen dødelighet vil

predasjonsraten bestemme den årlige overlevelsen hos byttedyret.

Generelt har gaupe langt sterkere effekt på rådyrets bestandstilvekst enn ulv har på elg. Mens gaupa er en snikjeger som har små muligheter for å plukke ut spesielt svake eller syke dyr, og tar de ulike aldersklassene i mer eller mindre samme andel som de finnes i bestanden, konsentrerer de øvrige rovdyrartene seg i større eller mindre grad om de yngste dyrene. Ulven tar elg hele året, men andelen kalv er langt større enn tilgjengeligheten i elgbestanden skulle tilsi. Ulven er en utmattelsesjeger og jager byttedyrene over lengre avstander. Slik får den mulighet til å avgjøre det enkelte dyrs kondisjon. Fordi ulven kan plukke ut syke og svake dyr, og helst kalver og ungdyr fremfor produksjonsskyr, kan dette kalles kompensatorisk jakt; det vil si døde-

lighet som helt eller delvis erstatter annen dødelighet.

Hos elg synes kua delvis å kunne kompensere for tap av kalven rett etter fødselen ved å produsere flere kalver året etter. Dette kalles kompensatorisk fruktbarhet og kan inntre når byttedyrarter som investerer store ressurser i avkommet etter fødsel, for eksempel i form av melk, mister avkommet tidlig. Ubenyttede ressurser kan da brukes til å øke reproduksjonen året etter. Det er foreløpig lite kunnskap om kompensatorisk fruktbarhet hos hjortevilt som er utsatt for predasjon fra gaupe og ulv.

Noen ønsker vår største katt velkommen tilbake i norske skoger, andre skulle gjerne vært konkurransen foruten. Uansett er det opp til forvalterne og jegerne å benytte seg av denne kunnskapen for å forbedre rådyrforvaltningen.

Speakers Corner

Det er mange meninger om Norges bestandsmål for ulv. Vi har spurt organisasjonene hva de mener. Her kan du lese svarene vi fikk:

NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

1. Hvor stor bør ulvebestanden være?

Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS) har nedfelt i organisasjonens prinsipp-program at NBS sier nei til ynglende ulv i Norge. Norge har lang grense mot Sverige, og vårt land vil ha et stort antall ulv som streifer fra våre naboland. Siden Norge har jerv, bjørn, gaupe og ørn i vår fauna, er det uholdbart at Norge skal ha ynglende ulv i tillegg. Det må være internasjonalt samarbeid når det gjelder forvaltning av rovvilt.

2. Bør Norge ha en ulvesone eller ikke?

Siden NBS sier nei til ynglende ulv i Norge, er ulvesone uaktuelt.

3. Bør rovdirene forvaltes med overlappende soner av de ulike rovviltartene, eller ved byrdefordeling?

NBS mener at internasjonalt samarbeid må legges til grunn for forvaltning av rovvilt. Innen en intensjonal forvaltningsmodell må byrdefordelingsprinsippet legges til grunn. Bern-konvensjonen åpner for at kontraherende parter kan samarbeide. Konvensjonen om biologisk mangfold må følges, slik at ikke andre truede arter eller truet virksomhet ødelegges av et uforsvarlig stort antall rovvilt.

WWF

1. Hvor stor bør ulvebestanden være?

Ulv hører hjemme i norsk natur, og Norge er forpliktet til å sikre levedyktige bestander av alle naturlig hjemmehørende arter, inkludert ulv. Dagens nasjonale bestandsmål på tre årlige ynglinger er alt for lavt til å oppnå dette. WWF Norge vil at bestandsmålet økes betraktelig. Bestandsmålene må være faglig basert, og det bør være minimumsnivåer eller et intervall i motsetning til dagens maksimumsmål. Hvor høyt bestandsmålet bør være, avhenger også av ulvens mulighet til genetisk utveksling med Finland og Russland. I dag er utvekslingen så liten, at ulven er truet av innavl.

2. Bør Norge ha en ulvesone eller ikke?

Ideelt sett bør vi ha en levedyktig ulvebestand i det som er ulvens naturlige leveområder i Norge. Dagens forvaltning holder ulvebestanden kunstig nede på et veldig lavt nivå. For at ulven skal reetablere seg i Norge er det viktig at ulvesona utvides. Dette er nødvendig for å sikre større leveområder og langsiktig overlevelse for et av Norges mest truede dyr.

3. Bør rovdirene forvaltes med overlappende soner av de ulike rovviltartene, eller ved byrdefordeling?

Rovdyrforvaltningen må alminneliggjøres, og rovdirene kan ikke fjernstyres til å etablere seg der vi mennesker synes det passer best. Rovdirene må få etablere seg der hvor de finner sine naturlige leveområder. Gaupe og jerv kan for eksempel trives i samme område. Overlappende soner har også vist seg å totalt sett føre til lavere tap enn om forvaltningen kunstig prøver å skille rovdirene fra hverandre.

NORGES JEGER- OG FISKEFORBUND

1. Hvor stor bør ulvebestanden være?

Norges Jeger- og Fiskeforbund (NJFF) går inn for et nytt bestandsmål for ulv med maksimalt tre familiegrupper, inklusiv grenseflokkene. En grenseflokk som har mer enn 50 % av sitt revir i Norge, skal telle med i bestandsmålet med en faktor på 0,5.

NJFF erkjenner at det er konfliktfylt å forvalte ulven. Mange opplever det belastende å ha ulv i sine nærområder. For tiden er det en stor utfordring at grenseflokkene som vi deler med Sverige ikke teller med i bestandsmålet, uansett hvor stor andel av reviret som ligger i Norge.

2. Bør Norge ha en ulvesone eller ikke?

NJFF har sagt et klart nei til ulvesonen, og arbeider for å få opphevet denne.

Dagens ulvesone gir en svært dårlig fordeling av byrdene ved ulveforvaltningen. På tross av at Stortingets bestandsmål for ulv har vært nådd de tre siste årene, har det ikke blitt åpnet for lisensfelling i sonen. Dersom vi fortsatt skal ha en sone, mener NJFF at ulven må forvaltes aktivt også innenfor sonen.

3. Bør rovdirene forvaltes med overlappende soner av de ulike rovviltartene, eller ved byrdefordeling?

NJFF mener byrdefordelingsprinsippet er et nødvendig grep for å redusere konfliktnivået og øke aksepten for rovviltpolitikken.

Mange jegere og andre som lever i områder med store rovdire, opplever det som en belastning å ha de store rovdirene i sine nærområder. NJFF mener en forvaltning basert på et prinsipp om byrdefordeling, vil kunne fordele belastningen over tid.

BONDELAGET

1. Hvor stor bør ulvebestanden være?

Vi mener at det ikke skal være ulv i norsk fauna. Det er i dag registrert over 10 000 ulver i Europa. En bestand på 50 – 100 ulver i Norge er uten betydning for artens overlevelse. Ulv er det rovdycet som skaper størst konflikt. Saueproduksjon basert på utmarksbeite er en svært miljøvennlig måte å produsere mat. I tillegg skaper sauene et åpent landskap som sikrer levested for svært mange planter, insekter, sopp og fugler. Over 300 arter på rødlista trues av at beiting i utmarka opphører. Tap av husdyr til ulv innebærer store lidelser for dyra og er en stor belastning for dyreeier.

2. Bør Norge ha en ulvesone eller ikke?

Da vi mener at vi ikke skal ha ulv i Norge, trenger vi heller ingen ulvesone. I ulveområder må beiting med frittgående sau og storfe opphøre. Her får hundeeiere sine hunder drept av nærgående ulv som kommer helt inn til bebyggelsen, og folk får sin livskvalitet redusert av nærgående ulver. Dersom politikerne likevel bestemmer at vi skal ha yngling av ulv i Norge, må de også definere ei sone hvor ulveflokkene skal være. Uten ei ulvesone vil de totale tapene og dyrelidelsene da øke vesentlig. Sauen skaper et åpent landskap og er mye viktigere for det biologiske mangfoldet i Norge enn ulv.

3. Bør rovdycene forvaltes med overlappende soner av de ulike rovviltartene, eller ved byrdefordeling?

Problemet med overlappende soner er at belastningen for de som holder til i disse områdene blir for stor. Det er allerede i dag overlappende rovdycer soner flere steder langs riksgrensa, og her har mange sauebønder måttet legge ned på grunn av at rovdycene dreper og skader store deler av saueflokkene. Dette bryter med det todelte målet i norsk rovdycerpolitikk om at vi både skal ha ei bærekraftig beitenæring og rovdycer samtidig.

NATURVERNFORBUNDET

1. Hvor stor bør ulvebestanden være?

Ulven er en like naturlig art i norsk natur som fjellrev, rød skogfrue og gran. Å påstå at den er «russisk» og at vi dermed ikke har et bevaringsansvar, er juridisk feil og biologisk kunnskapsløst. Naturmangfoldloven slår fast: «Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder». Dagens forvaltningspraksis er nærmest et utryddingsregime. Takket være svensk forvaltning har vi noen få ulveynglinger. Biologisk sett må vi ha flere ulver enn i dag. Naturvernforbundet mener at et første delmål på minst ti årlige ulveynglinger i Norge innen 2020, er naturlig og nødvendig.

2. Bør Norge ha en ulvesone eller ikke?

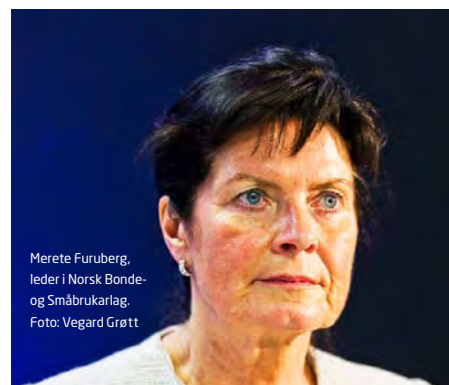
Naturvernforbundet ønsker å avvikle ulvesona. Det forutsetter at det først etableres en større og mer robust ulvebestand som får etablere seg, yngle og utøve sin økologiske funksjon i hele sitt naturlige utbredelsesområde. Når bestanden er mer levedyktig, kan vi også etablere en biologisk kunnskapsbasert og mer fleksibel forvaltning. Ulven er økologisk like viktige utenfor som innenfor ulvesona! Nå forvaltes ulv innenfor et kunstig avgrensa areal som utgjør noen få prosent av landet. Det kompliserer forvaltningen, og det øker konfliktnivået fordi noen feilaktig hevder at alle ulver utenfor sona skal skytes. I dag er ulvesona nødvendig når bestanden forvaltes dårlig, med bestandsmål under biologisk eksistensminimum.

3. Bør rovdycene forvaltes med overlappende soner av de ulike rovviltartene, eller ved byrdefordeling?

De fire store rovdycer skal forvaltes som annen natur ut fra økologiske krav og naturlig levevis. De må få etablere seg der de har sine naturlige habitater og levesteder. Artene har delvis overlappende økologiske nisjer og er arealkrevende dyr. Dagens forvaltning er lite biologisk, og basert på beitenæringens premisser. «Rovdycer sonene» er verken økologisk fornuftige eller forvaltningsmessig smarte. Det kreves en uoppnåelig detaljforvaltning, som bare bidrar til å øke konfliktene. Byrdefordeling må forstås som at beitenæringa må ta mye mer ansvar, akseptere et normalt tap til rovdycer siden de er en rammebetingelse på linje med andre naturlige årsaker, som forårsaker mye større tap av tamdyr.

Generalsekretær
Nina Jensen, WWF
Foto: WWF

Merete Furuberg,
leder i Norsk Bonde-
og Småbrukarlag.
Foto: Vegard Grøtt

Espen Søylen,
generalsekretær Norges
Jeger- og Fiskerforbund.
Foto: NJFF

Lars Petter Bartnes,
leder i Bondelaget.
Foto: Ove Magne Ribsskog

Lars Haltbrekken,
leder i Naturvernforbundet.
Foto: Asa Maria Mikkelsen

Rovdyrsentrene i Norge

Namsskogan rovdysenter – læring gjennom lek

Namsskogan rovdysenter er Midt-Norges rovdysenter, lokalisert blant granskog, fjell og vassdrag på Trones i Namsskogan kommune. Rovdysenteret har funnet sitt hjem her blant bjørn, gaupe og elg – ved Namsskogan familiepark. Det passer jo godt – siden familieparken kan by på opplevelser med alle de fire store rovdysene.

Namsskogan rovdysenter ble autorisert som rovdysenter i 2012 – og har siden den gang formidlet om rovdys til tusenvis av skoleunger gjennom Rovdyskolen. Rovdysenteret jobber mye utadrettet, men besøker du senteret, har vi også mange godsaker å by på lokalt.

Ved senteret kan du finne all informasjon du måtte ønske om rovdys, på den måten du synes passer best. Lærer du best gjennom lek? Prøv å snike som en gaupe – eller lek «blindebuk» med rovdysenner! Liker du god formidling? Bli med på en guidet foringsrunde! Eller bruk ditt eget tempo, les om dyrene, og studer dem i parken. Her kan man lære på mange måter! Om Namsskogan ligger litt utenfor din reiserute, så fortvil ikke. Rovdysenteret arbeider med både dataspill og nettbasert rovdyskole – så du kan lære om rovdys fra sofakroken!

All informasjonen er presentert på en folkelig og forståelig måte – helt uten akademiske fremmedord, statistikk og tungt språk! Velkommen til Namsskogan!

Polar Park rovdysenter – satser stort på rovdyskole

Polar Park rovdysenter fikk sin autorisasjon sommeren 2013. Da hadde vi ventet noen måneder på å få klarsignal til å starte arbeidet med å informere om rovdys. Rovdyskole, utstillinger og informasjonsarbeid er viktige oppgaver.

Vår største satsing er Rovdyskolen: Rovdysveilederne, noen ganger i felleskap med medarbeidere fra Statens naturoppsyn, besøker barnehager og skoler i nordre Nordland og Troms fylke.

Mange tusen barn har allerede lært mer om rovdys. Rovdyskole-programmet forrige vinter og høst var begynnelsen – og fortsetter med flere skoler og i nye kommuner høsten 2014. Gi oss gjerne beskjed om din skole eller klasse ønsker besøk.

Polar Parks internettside om rovdys er populær, og vi får en del reaksjoner og spørsmål rundt forskjellige temaer som tas opp.

Sommeren 2014 åpnet vi en utstilling i hovedbygget vårt. På iPad-stasjoner kan gjestene få informasjon om våre fire store rovdys. Filmer om rovdys vises på TV-skjermen, vi har vegginstallasjoner, og en god, gammeldags dagbok der gjestene kan skrive sine meninger om norske rovdys.

Denne høsten står informasjonskvelder i samarbeid med den lokale jeger-og fiskerforeringen og beitenæringen på programmet.

Barn og ungdom vil i løpet av høsten/vinteren kunne bruke en hinderløype, der man kan teste og trene sine fysiske ferdigheter og sanser, samtidig som man kan lære om, og sammenligne seg med, rovdysene og deres fysiske ferdigheter og sanser.

Bjørneparken rovdysenter – et unikt opplevelsessenter med rovdys

Bjørneparken rovdysenter har et eget opplevelses- og kunnskapssenter for de fire store rovdysene. Senteret er unikt i Norge ved å bruke avansert, moderne teknologi og interaktive moduler for å gi kunnskap om rovdys på en opplevelsesrik måte.

I Bjørneparken rovdysenter kan du leke og lære i et lokale på 500 m² som bruker lyd og lys for å skape en spennende stemning. Gjennom aktiv deltagelse kan du utforske prinsipper innen biologi, forskning, forvaltning og konflikter rundt de store rovdysene. Opplev dyrene gjennom film, iPads og interaktive moduler. Trekk rovdys mot det sporet eller sportegnet du tror er riktig. Hva skal du gjøre hvis du møter en bjørn? Kikk inn i et bjørnehj. Kjenn på hodeskaller, pels og fotavtrykk. Hva mener organisasjonene, og hva mener du? Her kan man på ett og samme sted sette seg inn i alle sider ved å ha rovdys i norsk natur.

Ute i naturen er det ikke lett å oppdage rovdys, men det kan du på rovdysenteret, for det ligger vegg i vegg med Bjørneparken på Flå. I tillegg har vi undervisningslokale og kino slik at vi kan ta i mot skoleklasser og grupper. Dersom din skole, gruppe, lokalsamfunn eller organisasjon ikke kan komme til oss, så kan vi ta med opplevelsen til dere. Ta kontakt for mer informasjon!

Bjørneparken rovdysenter ligger i Flå kommune, ved Riksvei 7, hovedferdselsåren mellom øst og vest. Det er kort avstand til Oslo og det sentrale Østlandet.

Bjørneparken rovdysenter, Flå

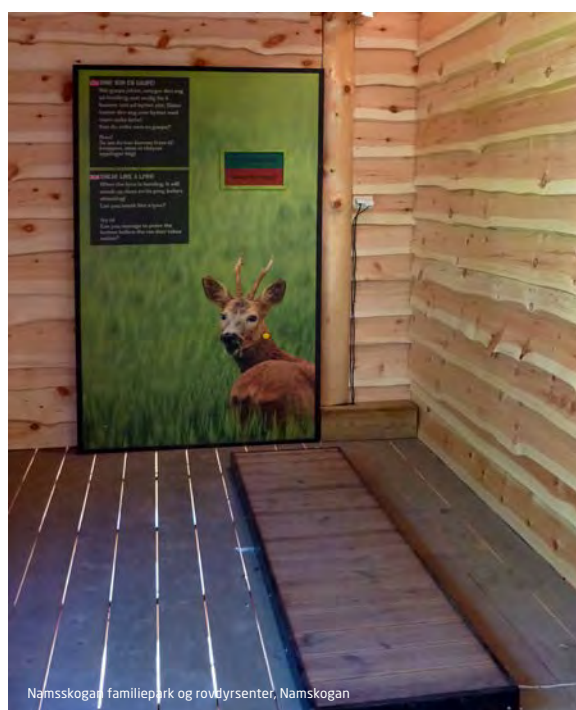
Bjørneparken rovdysenter, Flå

Bjørneparken rovdysenter, Flå

Namsskogan familiepark og rovdysenter, Namskogan

Namsskogan familiepark og rovdysenter, Namskogan

Namsskogan familiepark og rovdysenter, Namskogan

Er rovdyr den viktigste årsaken til tap av reinsdyr?

Torkild Tveraa,
Norsk institutt for naturforskning (NINA)

Reinnæringen ser på rovdyr som den viktigste enkeltfaktoren til lavproduktivitet og lønnsomhet i driften. Forskning bekrefter at rovdyr tar mange rein, men peker også på at ressursbegrensning grunnet høye reintall og ugunstige klimatiske forhold har langt større innvirkning på tapene. For den enkelte reineier er imidlertid et høyt reintall gunstig. Det gir mange kalver i år med gode klimatiske betingelser, og høye erstatningsutbetalinger for rovdyrskade i dårlige år.

Tamrein på Finnmarksvidda. Foto: Naturbilder, Arne Nævra

I Norge utnytter reindriften nesten 150 000 kvadratkilometer – rundt 40 % av Fastlands-Norge. Hovedtyngden finner vi i Finnmark, men inkluderer vi tamreinlagene, er det bare 75 km i luftlinje fra Oslo til de nærmeste reinbeiteområdene. Det drives med andre ord reindrift over enorme områder og i svært forskjellige miljøer. En ting er likevel felles: Rovdyr rapporteres som den viktigste tapsårsaken for alle reinbeiteområdene i Norge.

Stortinget har fastsatt bestandsmål for de fire store rovdyrene, og det er vedtatt at bestander av jerv, gaupe og bjørn skal eksistere i tamreinområdene, mens ulven er uønsket. Til tross for disse restriksjonene i utbredelse og bestandsstørrelser er de rapporterte tapene i reindriften betydelige.

Rovdyrforskningen har vist at store rovdyr tar rein i hele det nordlige Skandinavia. Over store områder er tamrein det viktigste bytte-dyret for gaupe og jerv. Men kunnskap om rovdyrenes drapstakter og bestandsstørrelser i Norge er med på å underbygge tvilen om deres faktiske betydning for tapene. Mange steder er det et så stort avvik mellom de rapporterte og forventede tapstallene, at det også må være andre årsaker.

Er det slik at rovdyrene har hele skylden for den lave produktiviteten i reindriften? Neppe, for forskningen viser at dårlig kondisjon, ugunstig klima og høy reintetthet er langt mer sannsynlige årsaker til de dramatiske tapene som er rapportert i mange områder.

Hvor mange rein tar rovdyrene?

Kunnskap om rovdyrenes diett og hvor ofte de dreper rein, er en innfallsport til å studere tapsomfanget. Ved å registrere i hvor stor grad de utnytter kadavrene, kan man også få innblikk i mattilgangen. Når maten er vanskelig å få tak i, utnyttes en større del av byttet enn om maten er lett tilgjengelig.

Studier som er utført, viser at gaupa i snitt dreper 6–8 rein per måned, mellom 3 og 13 ganger så mange som jerven.

Som nevnt kan man ikke forklare de høye ta-

pene som rapporteres av næringen ut fra kunnskap om drapstakter og rovdyrforekomster. I Troms, Kautokeino og Karasjok ligger det rapporterte tapet 30–50 ganger høyere enn hva som forventes.

Reinsdyrenes tilstand

For å kunne si noe om hvilken innvirkning rovdyrene har på den totale kalvedødeligheten og produktiviteten i reindriften, har det vært vanlig å veie simlene og kalvene før de blir sluppet ut på frie beiter med radiosender. Det er nemlig en nøye sammenheng mellom simlenes vekt og evnen til å produsere kalv. Skrinne simler trenger mer energi til å gjenopprette kroppsvekten etter vinteren, og er da mindre produktive.

Våren 2000 ble en reinflokk fra Kautokeino nøye observert gjennom kalvingsperioden. Flere simler døde, og bare en liten gruppe fødte levedyktige kalver. Den påfølgende måneden døde hver femte kalv, og de fleste av disse ble vurdert drept av fredet rovvilt. Simler som mistet kalven sin inne i heget – der det ikke var rovdyr – var jevnstore med dem som mistet kalven sin til rovdyr utenfor heget. Resultatet ble tolket dithen at kalvene ville ha dødd av sult dersom det ikke hadde vært rovdyr i området.

Klimapåvirkning

I norske reindriftsområder er det store klimatiske forskjeller, og reinen langs kysten fra Nord-Trøndelag til Troms har få muligheter til å forflytte seg unna det vanskeligste vinterklimaet. Der er det dårlig tilgang på mat gjennom vinteren og et stort påfølgende behov for å gjenvinne kroppsreserver gjennom sommeren.

Det er med andre ord ganske forskjellige forutsetninger for reindrift i kystområdene sammenlignet med stedene som har kaldt, kontinentalt vinterklima i Finnmark, indre deler av Sør-Trøndelag og tamreinlagområdene.

Mens reinen med tilgang på kontinentale vinterbeiter til og med kan øke vekten sin gjennom vinteren fordi beitene er gode, må reinen i kystområdene forberede seg på å overleve vinteren hovedsakelig på oppsparte reserver.

En reinflokk tatt av snøskred. Foto: Naturbilder, Arne Nævra

Dette innebærer at reinen i kystområdene er langt mer restriktiv med å bruke reservene sine på produksjon av kalv.

Høye reintall

Effekten av høye reintall kan trolig best forstås ved å se på situasjonen i Finnmark. I 2001 nådde reintallet her en bunn, men har over de siste ti årene bygd seg opp til en ny topp. Mens reintallet var lavt, kunne simlene opprettholde konstant vekt gjennom vinteren. Med det økende reintallet har også vekttapet gjennom vinteren økt. Dette har resultert i et påfølgende stort behov for å bruke sommeren til å gjenvinne kroppsreservene som er nødvendige for å sikre overlevelse gjennom neste vinter. Som en konsekvens er færre simler i stand til å fostre opp kalv.

Høye reintall medfører også stor sårbarhet overfor ugunstige klimatiske forhold. Derfor kolliderer reinflokkene i Finnmark når vintrene blir vanskelige. Under disse forholdene er reinen også et lett bytte for rovdyr. I dette fylket er det dokumentert større tap av rein til både gaupe, jerv og ørn når reintettheten er høy og kalvene er små.

Men en stor reinflokk har vært økonomisk gunstig for den enkelte reineier, både i gode år, når mange kalver kan slaktes fra en stor flokk, og når rovviltskadeerstatningene utbetales etter år med lav kalveproduksjon. Dette

har blitt omtalt som en vinn-vinn-situasjon: Desto flere simler en reineier har, desto større tap av kalv er det mulig å sannsynliggjøre ved søknad om rovviltskadeerstatning, ettersom erstatningsutbetalingene i liten grad har vært justert i forhold til mangelfull mattilgang som en følge av høye reintall eller ugunstige klimatiske forhold.

Et viktig poeng i denne sammenhengen er at ressursknapphet både øker det naturlige tapet og det tapet som voldes av rovdyr. Dette skyldes trolig at flere avmagrede og svake dyr er tilgjengelig for rovdyrene i områder med høyt reintall og i år med ugunstige klimatiske forhold, enn i områder med lave reintall og gode klimatiske forhold.

Høyt reintall og ugunstig klima har vist seg å ha atskillig større effekt enn gaupe og jerv på tapsomfanget, men dette har i liten grad vært godtatt av reinnæringen, som i stor grad har fokusert på mangelfull kunnskap om rovdyrenes bestandsstørrelser og hvor mye rein de spiser.

Kilde: "Rovdyr – reindrifas største tapsårsak?" av Torkild Tveraa, Audun Stien, John Odden og John D.C. Linnell.

Fakta

I Norge benytter reindriften et område som utgjør nærmere 150 000 kvadratkilometer, som tilsvarer rundt 40 % av Norges areal.

På landsbasis ble det for reindriftsåret 2011/2012 rapportert om et tap på nesten 58 000 kalver og 23 500 voksne dyr. Dette resulterte i en erstatning på 68,7 millioner kroner. Til sammenligning var kjøttinntektene på omtrent 104 millioner. Det er primært gaupe (36 %), jerv (30 %) og kongeørn (24 %) som får skylden for tapene.

I de senere årene har det i snitt vært registrert 30 familiegrupper av gaupe og 26,5 jerveynligner innenefor reindriftsområdene (fra Røros i sør til Finnmark i Nord).

Stortinget vedtar spesifikke bestandsmål for de enkelte geografiske områdene, der målet er å kombinere utmarksbeite og levedyktige bestander for de fire store rovdyrene: bjørn, ulv, gaupe og jerv.

Mens reindriftnæringen anser rovdyr som den viktigste enkeltfaktoren for tapene, viser forskning at dyrenes tilstand, tettheten i reinbestanden og klimatiske forhold har atskillig større innvirkning på tapstallene.

Dødelig vampyr, lysende skinnfell

Foto: Samfoto / Johan Strindberg / Bildhuset

Bjørn Henrik Johansen,
Namsskogan rovdysrcenter

Vi er så smarte i dag. Det har nyere forskning vist. Personlige erfaringer og gamle skildringer har blitt blinker for skyttere bevæpnet med søylediagrammer, konfidensintervaller og korrelasjoner. Det ristes på hodet av gamle forestillinger og overtro. Det er lett å glemme at våre forfedre gjorde sitt beste for å forklare verden de hadde rundt seg, uten dagens teknologi, statistikk og vitenskap.

I gamle dager var naturvitenskap en god lapskaus av observasjoner, religion og myter, og helt siden Æsops glansdager har dyr blitt brukt som allegorier og symboler. Mye av den bakenforliggende betydningen gikk heden da historier skulle samles inn under romantikken – noe som har bidratt til enda mer forvirring. Eksempelvis var historien om lille Rødhette opprinnelig en dannelsesstekst for unge piker, som advarte mot å gå til sengs med fremmede menn.

Forestillingene om rovdirene var ofte finurlige og fantasifulle. Jerven var en misfostret bjørn, som slukte alt den kom over. Ulven var hunden til selveste djevelen, mens bjørnen var stort sett harmløs (med mindre den ble til en slagbjørn og ble besatt av å spise gravide kvinner). Som hos de andre rovdirene var det en rekke forestillinger om gaupa. Gaupa var, før som nå, et dyr man sjelden fikk se. Allikevel merket man at gaupa lusket rundt fjøshjørnet hver gang et lam eller søye gikk i gaupegapet. Dette gapet er jo også hva gaupa skal ha blitt oppkalt etter. Ordet kan stamme fra angelsaksiske «geopan», som betyr «å sluke». Det andre alternativet er lavtysk, hvor ordet «gaupe» blir brukt om en karm rundt en åpning.

Uansett hvilket alternativ som er mest riktig er det tydelig at gaupa har blitt ansett som en slukhals. Dette er i og for seg ikke så rart – siden gaupa kan stå for en solid porsjon svinn i saueflokkene. Snodig nok er en gammel opp-

fatning rundt gaupas matvaner nettopp at den ikke ville ha fast føde. Den holdt seg helst til noe mer flytende, animalske substanser – nemlig blod. Gaupa avliver byttet sitt ved å bite etter hovedpulsåren i halsen, noe som resulterer i en utblødning som ville gjort en viss greve i Transylvania til skamme. Det kan jo tenkes at det blodige åstedet har gjort at kloke hoder har lagt to og to sammen – uten at resultatet nødvendigvis ble fire.

Av alt folk har trodd om gaupa, er nok ikke dette det rareste. Det ble nemlig sagt at gaupa skulle være utstyrt med en helt egen superkraft. Den hadde nemlig røntgensyn. Som en garva KGB-agent kunne dermed gaupa streife fra fjøs til fjøs og spionere på buskapen til bonden. Om dette hjalp gaupa i å få tak i sauen på noen måte, vites ikke – men det heter jo at magen blir fortere mett enn øyet.

At man har ansett gaupa som et vesen med godt syn, er ikke akkurat førstesidestoff, siden oppfatningen har eksistert i århundrer. I gamle Hellas hadde man et uttrykk som baserte seg på nettopp dette skarpe blikket – «Foris lynx, domi talpa». Frasen oversettes til «borte en gaupe, hjemme en muldvarp», og ble brukt om personer som stadig kritiserte andre for sine feil, men som ikke evnet å se sine egne. Lynx er for øvrig det latinske navnet til dyret, og oversettes til noe slikt som «lysende». Noen kan ha opplevd å ha sett refleksjonen fra gaupas øyne i natter mørket. Som man sier, blir én fjær fort ti høns – og slutten på visa var at selve gaupeskinnet var selvlysende. Derfra var veien kort til at gaupeskinnet ble spikret opp på veggen i diverse kruttkammer. Da skulle det bli lettere å se i de mørke krokene, hvor du ikke kunne bære inn levende lys uten fare for å bli blåst i fillebiter. Om det hadde en reell funksjon, er vel heller tvilsomt ...

De med bedre sans for design og mote mente at gaupeskinnet ikke kom til sin fulle rett på kruttkammeret – og ville heller bruke skinnet til bekledning. Siden gaupa var vanskelig å jakte på, var prisene stive og plaggene eksklusive. Prisene på et gaupeskinnet lå i middelalderen på omlag fem melkesprengte telemarkskuer.

Siden prisene var såpass høye, var det nok mange jegere som søkte lykken i gaupelia. Dette var dog ikke ufarlig, og i 1873 kom det ut en skrift som fortalte nøyaktig hvor risikofyllt denne jakten kunne være. Ved skadeskudd kunne man blant annet oppleve at «gaupa styrter med frådende gap ned på jegeren, slår sine skarpe klør i hans kjøtt og biter seg fast uten å ville gi slipp». Denne fargerike

beskrivelsen ble ført i pennen av Alfred Edmund Brehm, som slett ikke var en hvem som helst. Han var nemlig zoolog.

Naturvitenskap i gamle dager baserte seg ofte på beretninger fra erfarne jegere og fangstfolk. Dette var en gylden mulighet til å by på skumle historier – en fin måte å skremme potensielle konkurrenter fra fangstnæringen. Det finnes mange sirlige forklaringer på hvordan man skulle lykkes i den utfordrende gaupejakta. Man måtte ta hensyn til mye, men viktigst av alt var månefasen. En bred oppfatning var at gaupa var på sitt svakeste rett etter fullmåne. Ulike forklaringer har versert rundt om i landet, men såre poter eller voksende lunger har blitt brukt som argumenter. Det var uansett i denne fasen man skulle legge ut etter gaupa, og da var det hetsjakt som var tingen. Siden gaupa var i en redusert tilstand, var det nå mulig å ta den igjen etter en kort spurt på ski.

Vi vet at hetsjakt på gaupe har vært svært effektivt. Gamle Jakob Nursfeld utryddet visstnok egenhendig gaupene i Namdalen kun ved bruk av denne jaktformen. Om han la på sprang etter gaupa rett etter fullmåne, vites dog ikke.

Selv med månefasen på din side, kunne jakta være utfordrende. Gaupa hadde nemlig enda et ess i ermet (om ikke røntgensyn skulle være nok). Om gaupa ville, kunne den få jegeren til å se syner! Denne finurlige miksen av hypnose og telepati gjorde for eksempel at jegeren kunne se dyr som ikke fantes, og lurte ham til å sløse bort ammunisjonen sin. Det har også blitt fortalt om flokker med tamrein og samer som i neste øyeblikk var søkk borte. Gaupa dro altså oppmerksomheten bort fra den selv, og så sitt snitt til å redde skinnet.

Om jakten gikk bra, kunne man sitte igjen med en verdifull pels. Ikke bare pelsen var av verdi. Klørne ble brukt som vern mot epilepsi og onde ånder, og fettet ble brukt som et probat middel mot betente sår. Man kan nok trygt si at det var bedre med en gaupeskrøtt i hånda enn ti vampyrkatter med røntgensyn og telepatiske evner på taket.

Vi er så smarte i dag. Det har nyere forskning bevist. Så la oss bade i glansen av vår egen klokskap en stakkert stund – inntil nyere forskning har blitt gammel forskning, og det motsatte er bevist.

Rovviltjakt – kurs og aktiviteter

Espen Søylen,
Norges jeger- og fiskerforbund (NJFF)

Jakt på store rovdyr er ofte krevende, og det stiller krav om ny kunnskap og kompetanse hos jegerne. Norges jeger- og fiskerforbund (NJFF) er en aktør som vektlegger å spre informasjon rundt både forvaltning og jakt.

NJFF tilbyr en rekke ulike kurs og aktiviteter der jegerne kan tilegne seg kunnskap og ferdigheter. Tilbudene omfatter både kurs i jakt og ettersøk av store rovdyr, trening og testing av hunder som skal benyttes av dette, og opplegg for skytetrening med skudd mot store rovdyr. Aktivitetene finner man både på Jakt- og fiskesenteret på Flå i Hallingdal og rundt om i fylkene.

Til jaktkursene er det utarbeidet egne hefter i samarbeid med Norsk institutt for naturforskning (NINA). Det legges vekt på å ha med representanter for Statens naturoppsyn (SNO) på kursene, gjerne supplert med representanter fra forvaltningen, i tillegg til NJFFs og Jakt- og fiskesenterets egne ressurspersoner. Det gis en innføring i rovdyrenes biologi, forvaltning, og det settes fokus på planlegging og gjennomføring av den praktiske jakten. Som for all annen jaktaktivitet legger man vekt på human utøvelse og jegerens ansvar.

I kurset «Jaktlederens ansvar» tar man for seg den viktige rollen: oppgavene og ansvaret, aktuelle lover og forskrifter, samt en stor bolk om hva som kan gjøres dersom uhellet er ute, med både skuddplassundersøkelser og ettersøk.

For skytetrening er det utviklet egne treningsopplegg for skudd mot store rovdyr. Lokalforeninger bestiller materiell fra NJFF, og mange har tilbud om slik skytetrening, i tillegg til mulighetene på Jakt- og fiskesenteret. En viktig del av forberedelsene til lisens- og kvotejakt er å ha trent spesielt på skudd mot disse viltartene. Antallet rovdyr som kan felles gjennom kvote- og lisensjakt, er lavt i forhold til de fleste andre viltartene, og den enkelte

jegeer opplever gjerne få skuddsjanser under praktisk jakt. Derfor er det viktig å opparbeide seg kunnskap og erfaring gjennom trening for å være best mulig forberedt.

Bruk av hund til jakt og ettersøk er et satsingsområde for NJFF. Selv om regelverket setter strenge rammer for hvilke hunder som kan benyttes i forbindelse med lisens- og kvotejakt, er det viktig å finne fram til, og trene opp, gode hunder. Rovvilthunden er med på å effektivisere jakten, og er samtidig et viktig hjelpemiddel under ettersøk av store rovdyr som kan være skadet i forbindelse med jakt, skadefelling, påkjørsler eller på annen måte. NJFF har tro på at mentaltesting av hunder kan bidra til å finne fram til egenskaper og individer som er godt egnet for videre trening og opplæring.

Jakt på smårovvilt som rev er ofte innfallsporten til jakt på de store rovdyrene. Jegerne skaffer seg erfaring og kompetanse som også er nyttig å ha med seg. Også her er bruk av hund et viktig element. Mulighetene for å utvikle og finne fram til gode hunder kan blant annet skje gjennom trening og testing i kunsthi. I tilknytning til utfordringene med mulig etablering av mårhund i Norge, vil gode hihunder og kompetanse om bruk av slike hunder også være svært viktig.

Oversikt over NJFFs og Jakt- og fiskesenterets kurs- og aktivitetstilbud innen rovvilt:

- Jakt på bjørn
- Jakt på ulv
- Jakt på gaupe
- Jakt på jerv
- Skadefelling av bjørn / store rovdyr
- Testing/trening av hund på wirebjørn
- Testing av hund på bjørn i hegn
- Test/trening av hund i kunsthi
- Jakt på rødrev
- Jakt på mink/mår m.m.
- Trening av hund til minkjakt
- Mentaltesting av hund
- Børnejegerprøven
- Skudd mot store rovdyr
- Jaktleders ansvar

Fakta om lisensjakt

Bestandsregulering gjennom lisens- og kvotejakt:

Lisens- og kvotejakt skal være det primære virkemidlet for bestandsregulering av store rovdyr. Bakgrunnen for at Stortinget gjennom rovviltforliket har valgt en slik løsning, har sammenheng med et ønske om å alminneliggjøre forvaltningen av store rovdyr samt legge vekt på involvering og deltakelse. Lisens- og kvotejakt gir vanlige jegeer mulighet til å jakte på de store rovdyrene innenfor rammene fastsatt gjennom rovviltforliket og bestemmelser og kvoter fastsatt av myndighetene og rovvilt-nemndene.

Lisensjakt på ulv i Rendalen. På bildet holder jegeren som skjøt ulven, Ole Eriksen, det døde dyret - med deler av jaktlaget bak.
Foto: Naturbilder, Arne Nævra

Aktuelt

Ny naturveileder innen rovviltfeltet

Statens naturoppsyn har tolv naturveiledere som jobber med ulike fagfelter innen natur og friluftsliv. Det er nå tre veiledere som har rovvilt som ansvarsområde. Marit Hellan er den siste som ble ansatt, og hun har kontor ved Namsskogan rovdysrcenter i Nord-Trøndelag.

I tillegg er Ida Glemminge å finne ved Bjørneparken rovdysrcenter i Flå i Buskerud, mens Kjersti Hanssen har kontor ved Kunnskapssenteret for laks og vannmiljø i Namsos. Alle disse har naturveiledningsopplegg som fokuserer på de store rovdysrene, med læring gjennom opplevelse, lek og aktiv deltagelse. Opplegget tilpasses barnehager, skoleklasser, studenter og andre grupper, og tilbudet er til og med gratis!

Naturveiledning handler om formidling av kunnskap om naturen og hvordan ting henger sammen. Målet er at de som er med en naturveileder, får økt forståelse, kunnskap, respekt, engasjement og omsorg for natur- og kulturmiljøet gjennom gode opplevelser.

For mer informasjon og kontaktinfo:
www.naturoppsyn.no

Ida Glemminge,
 Statens naturoppsyn Flå, tlf. 996 26 836,
ida.glemminge@miljodir.no

Kjersti Hanssen,
 Statens naturoppsyn Namsos, tlf. 92813
 201, kjersti.hanssen@miljodir.no

Marit Hellan,
 Statens naturoppsyn Namsskogan, tlf.
 959 74 251, marit.hellan@miljodir.no

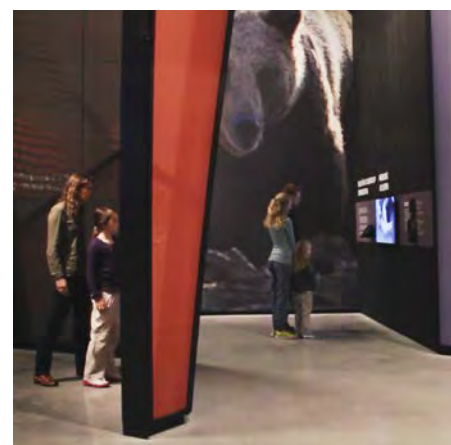

Forskning på bjørner i park kan gi viktig informasjon om de viltelevende

Bjørneparken i Flå har inngått en avtale med Høgskolen i Telemark om bruk av aktivitetssendere på bjørn. Målet med prosjektet er å teste ny teknologi som måler bevegelse i tre dimensjoner. Disse akselerometerne gir et bilde av atferden til dyret uten at vi visuelt kan se det, og teknologien kan gi viktig informasjon om bjørnens atferd.

Den tradisjonelle metoden for å studere dyrs atferd er å følge og loggføre dyrene i felt, eventuelt studere bevegelsesmønstre ved hjelp av radiosendere og GPS. Disse metodene gir mangelfulle svar på atferdsmessige spørsmål.

Akselerometere er små følere som er festet til dyr. De måler bevegelse i tre dimensjoner og kan brukes til å identifisere et vidt spekter av atferdsmønstre ved å gi kvantitativ data om kroppsholdning og bevegelse. Bruk av denne metoden vil gi mulighet til å utforske dyrs atferd uten direkte observasjon, og vil dermed forstyrre dyrene mindre. Bjørner i dyreparken blir utstyrt med akselerometere, og blir samtidig filmet for sammenligning av data. Dette vil gi et «bibliotek» av atferdsmønstre som kan brukes på ville bjørner, og som sier oss hva de gjør til enhver tid.

Nytt høyteknologisk opplevelses-senter med rovdysr

Det nye Bjørneparken rovdysrcenter åpnet 22. mai. 100 gjester gikk gjennom en sansetunell og inn i en ny verden – inn i det første opplevelsessenteret om rovdysr i Norge. Senteret er det første av sitt slag i landet og bruker avansert, moderne teknologi for å gi kunnskap om rovdysr på en opplevelsesrik måte.

– Rovdysrcenteret får en viktig rolle med å spre kunnskap om rovvilt i Norge, sier statssekretær i klima- og miljødepartementet, Lars Andreas Lunde, som sto for den offisielle åpningen av senteret.

Rovdysrcenteret skal blant annet belyse alle sidene ved konflikter med rovdysr.

– Et enstemmig Storting har sagt at vi skal ha både rovdysr og beitedyr her i landet. «Ja takk, begge deler» er et prinsipp det ikke alltid er like enkelt å følge. Men ingen er uenige i at vi trenger mer kunnskap om rovdysr, sier Lunde.

I Bjørneparken rovdysrcenter kan du leke og lære i et lokale som bruker lyd og lys for å skape en spennende stemning. Gjennom aktiv deltakelse kan du utforske prinsipper innen biologi, forskning, forvaltning og konflikter rundt de store rovdysrene. Opplev dyrene gjennom film, iPads og interaktive moduler. Trekk rovdysr mot det sporet eller sportegnet som du tror er riktig. Hva skal du gjøre hvis du møter en bjørn? Kikk inn i et bjørnehi. Kjenn på hodeskaller, pels og fotavtrykk. Hva mener organisasjonene og hva mener du? Her kan man på ett og samme sted sette seg inn i alle sider ved å ha rovdysr i norsk natur.

Gaupe i Europa

– kontrastfylte realiteter

John Linnell,
Norsk institutt for naturforskning

En gang levde den eurasiske gaupa i alle skogkledte deler av Europa – fra de boreale skogene i nord til løvskogene på kontinentet. Den fantes til og med i Storbritannia. Men de siste tusen årene har gaupa vært offer for den største nedgangen blant de store rovdyrene.

På midten av 1900-tallet var gaupa utryddet fra hele Sentral-Europa, og levde kun i fire små lommer i Europas utkanter. En skandinavisk bestand var blant de gjenlevende, men var bare å finne i Midt- og Sørøst-Norge og tilstøtende områder i Sverige. Gaupa fantes også i små områder i de baltiske landene og i Karpatene, i tillegg til noen små, isolerte områder på grensen mellom Albania og Makedonia.

Avskoging som største fiende

Det var ikke først og fremst forfølgelse fra mennesker som forårsaket den dramatiske nedgangen. Selv om det foregikk omfattende gaupejakt i mange områder, var den aldri like intens som i ulvens tilfelle. Hovedårsaken var nok den indirekte følgen av en historisk avskoging i store deler av Europa, og at rådyrene nærmest ble utryddet.

I dag – hvor skogen brer om seg i nesten alle europeiske land, og tettheten av byttedyr er rekordhøy – er det vanskelig å forestille seg hvordan dette store, menneskeskapte presset på områder og naturressurser utspilte seg helt inntil slutten av 1800-tallet. Dette tatt i betraktning var gaupa heldig som fikk bli med over i de moderne tider.

Beskyttelse fra øverste hold

I dag er situasjonen en annen. På 1970- og 80-tallet ble det innført lovgivning om bevaring i mange land og på pan-europeisk nivå. Dette signaliserte en stor endring i folks generelle holdning til naturen som helhet. Gaupa fikk dermed det pusterommet den trengte for å starte sin tilbakekomst. På dette tidspunktet hadde også det europeiske landskapet endret seg, med større tilgang på skog og ville byttedyr. Resultatet ble en utrolig vekst i populasjonene i Skandinavia, Baltikum og Karpatene, både i utbredelse og økt tetthet. Disse tre populasjonene er nå store og stabile, og teller tusenvis av individer.

De fleste populasjonene er utsatt for regulert jakt i en eller annen form, men dette ser ikke

ut til å være en umiddelbar trussel mot levedyktigheten. Det ene området som i dag vekker litt bekymring, er den delen av den baltiske populasjonen som strekker seg inn i Litauen og nordøstre Polen. I disse områdene er skogene ofte oppstykket, og gaupa er veldig sårbar i slike landskap.

Den balkanske populasjonen på grensen av Albania og Makedonia har ikke tatt seg vesentlig opp igjen, og anslås i dag å være mellom 20–40 individer. Det er bare de siste fem årene man har samlet inn data i dette området, så det er fortsatt store huller i kunnskapen om status og økologi.

Spredning med menneskets hjelp

I tillegg til den naturlige veksten har det vært gjort mange forsøk på å re-introdusere gaupa til de skogkledte fjellkjedene i Sentral-Europa. Dette gjelder deler av Øst-Frankrike, Sveits, Tyskland, Tsjekkia, Østerrike, sentrale og nordøstlige deler av Polen, og fjellene på grensen mellom Slovenia og Kroatia. De første forsøkene begynte allerede tidlig på 70-tallet, og de har fortsatt helt frem til i dag. I starten var de fleste utslupne dyrene ville, fanget i den slovakiske delen av Karpatene. Senere har man også flyttet individer fra Sveits eller dyreparker.

Disse re-introduserte populasjonene viste først god økning, men det siste tiåret har de sluttet å vokse, og noen har også hatt nedgang. Det har versert mange spekulasjoner om årsakene, der innnavlsproblematikk som hemmer reproduksjonen og høy grad av illegal jakt som øker dødeligheten, har vært nevnt som mulige forklaringer.

Ulovlig jakt er utbredt i alle land der gaupa finnes, men har bare store konsekvenser i de minste populasjonene. Gaupa tar mange beitedyr i Nord-Europa, har ansvaret for vesentlig dødelighet blant tamrein i Norge, Sverige og Finland, og sauer i Norge. Andre steder i Europa dreper gaupa relativt få beitedyr.

Gaupa fotografert i dyrepark nord i Italia. Foto: Johnny Madsen

populasjonene, bortsett fra på Balkan, men det viser seg å være vanskelig å integrere denne kunnskapen i politiske prosesser.

En kontrast til dette er situasjonen til gaupa lenger øst. Den er utbredt hele veien fra Stillehavet, i de boreale skogene i Sibir, i fjell og ørken i Sentral-Asia, inkludert områder som Mongolia, Tibet, Tyrkia, Kaukasus, Iran og Himalaya. I dag er det nesten ingen kunnskap om verken status eller økologi for gaupa innenfor disse enorme områdene.

For mer informasjon, se www.lcie.org.

Konflikt med jegere

Den felles interessen for rådyrjakt skaper konflikt mellom gaupa og jegere mange steder i Europa. Gaupas innvirkning på rådyrbestandene varierer fra moderat til ubetydelig, men dette motvirker ikke at konflikten skaper en lav aksept for gaupa mellom disse jegerne. Andre trusler er den pågående utviklingen av infrastruktur, der veier, jernbane og rekreasjonsanlegg stykker opp habitater over hele Europa og øker dødeligheten blant dyrene.

Selv om gaupa ikke lenger trues av utryddelse i Europa, er det fortsatt en lang vei å gå før fremtiden kan anses som helt trygg. Det viktigste er å bygge aksept blant jegere i distriktene og husdyrprodusenter. En rekke praktiske løsninger er tilgjengelig for å redusere tap av sau, men for reineiere og jegere finnes det færre forebyggende tiltak. I et forsøk på å redusere konfliktnivået, er det flere pågående initiativer

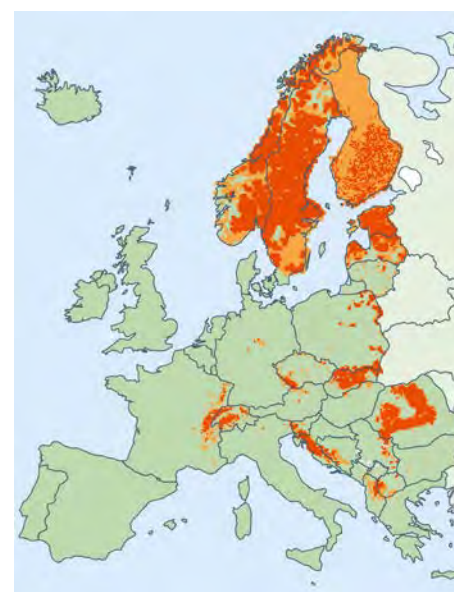
– på nasjonale og europeiske nivåer – for å bygge bedre relasjoner mellom interessentene.

Tiltak for vern og kontroll

Jakt er også brukt som et middel for å øke aksepten for gaupa hos jegere i deler av de nordiske og baltiske landene. Hvorvidt dette har en ønsket effekt, må evalueres grundigere. Den sosiale og lovmessige holdningen til jakt varierer også vesentlig i ulike deler av Europa.

Det er også viktig med en koordinert utbyggingspolitikk mellom ulike sektorer: miljø, landbruk, transport og forvaltning av skog. Dette er nødvendig for å sikre at det opprettholdes tilstrekkelig sammenhengende areal som gaupa er avhengig av.

I tillegg må man bli flinkere til å bruke den vitenskapelige kunnskapen i politisk utvikling. Det er samlet inn mye data om de fleste

Figuren viser utbredelsen av gaupa i Europa. Illustrasjon NINA

Antall gauper i ulike europeiske populasjoner:

Populasjon	Størrelse 2011	Land (og ca. %- del av populasjon)	Utvikling	Rødliste-vurdering
Alpin	130	CH (77%), FR (10%), IT (7%), SI (3%), AT (3%)	Stabil	EN (D)
Balkan	40–50	FYROM (85%), AL (15%), RKS (?), ME (?)	Minkende?	CR (C2a(i,ii) D)
Baltikum	1600 (uten BY og RU)	EE (49%), LV (37%), PL (6%), UA (5%), LT (3%)	Stabil	LC
Bohem-Bavaria	50	FYROM (85%), AL (15%), RKS (?), ME (?)	Minkende?	CR (C2a(i,ii) D)
Karpatene	2300–2400	RO (57%), UA (16%), SK (15%), PL (9%), RS (2%), CZ (0.5%), BG (0.5%), HU (<0.05%)	Stabil	LC
De dinariske alper	120–130	BA (53%), HR (39%), SI (8%)	Stabil eller minkende	EN (D)
Jura	100	FR (70%), CH (30%)	Økende	EN (D)
Karelen	2430–2610 (uten RU)	RU, FI (% uvisst)	Økende	LC
Skandinavia	1800–2300	SE (81%), NO (19%)	Stabil	LC
Vosges-Palatinat	19	FR (100%), DE (for tiden 0%)	Stabil eller minkende	CR (C2a(i,ii) D)
Harz-fjellene	20	DE (100%)	Økende	-

Snikjakt med kamera

Baard Næss, naturfotograf

Vårt eneste frittlevende kattedyr er et av de vanskeligste dyrene å fotografere. Den lever like utenfor våre stuedører, men smyer seg rundt uten å bli sett. Av og til klarer vi å lure den, men det går lenge mellom hver gang.

Faktaboks

Gaupe (*Lynx lynx*)

Eneste ville kattedyret i Norge. Kan bli 17 år, men dette er svært sjeldent. Hannen kan bli 25 kg og hunnen ca. 17 kg. Gaupa har kort hale, men blir likevel over en meter lang.

Paringstid i mars og føder unger etter ca. 70 dager.

Gaupebestanden i Norge er nedadgående, og tallet ligger i dag på ca. 300 dyr.

Et av mine store mål var å få fotografert ulv, bjørn, jerv og gaupe i Norden. De tre førstnevnte fikk jeg for tolv år siden, men gaupa uteble. For fire år siden gikk ønsket mitt i oppfyllelse. Det hele skjedde bare noen få kilometer utenfor Oslo sentrum, nærmere bestemt Svartskog. En venn av meg hadde fått tips om et rådyr som hadde blitt tatt av gaupe. Rådyret lå bare 35 meter fra en husvegg og kun 20 meter fra en vei. Dette var en eventyrlig mulighet. Vi rigget oss til i min natur & foto-bil. Tre stykker: Guttorm Næss, Torbjørn Martinsen og meg. Trangt ble det, med stativer, kameraer og store kropp. Vi trengte ikke vente så lenge. Bare noen timer hadde gått, og plutselig så vi bevegelse i det høye gresset. Gaupa kom forsiktig og smygende ned på rådyrkadaveret. Vi turte nesten ikke puste, heller ikke ta bilder. Film er lydløs, og vi sikret oss en snutt. Så begynte vi forsiktig å ta bilder. Gaupa brydde seg ikke. Den var mest opptatt av å få i seg næring. I hele fem kvelder og netter hadde vi glede av å se gaupa. Noen ganger så mørkt at vi knapt kunne se den, og noen ganger i greit fotolys.

Vi jobbet med et filmprosjekt for NRKs «Naturfotografene». En liten snutt av gaupa fikk vi inn i filmen. Dette ga mersmak, og normalt sett er ingen av oss så store i kjeften. Men den gangen var vi kanskje det. Da vi gjorde en avtale med NRK-redaktøren Terje Dale om at vi skulle lage en film om de fire store. Et prosjekt som nå har tatt fire år, bare på gaupa. Vi jobbet hardt med gaupe og var heldige ved noen anledninger. Dermed fant vi ut at det skulle bli en film om bare den. Det har tatt tid, vi har vært heldige, men flere ganger uheldige. Det er ikke få ganger vi har postert uten hell, men de gangene en lykkes veier opp for all annet.

Flere møter har det blitt, takket være gode kontakter og tipsere. En dag fikk vi tips om et kadaver på grensa mellom Frogn og Nesodden.

Der finnes det i dag fortsatt flotte skogområder. Det er i disse områdene jeg som guttunge valset rundt og var på eventyrferd. Eventyrene slutter ikke selv om du blir voksen. Da gaupe-tipset kom, var det å rykke ut.

Vi satte oss inn i kamuflasjeteltet. Skogen var vakker. Frisk blåbærlyng og furutrær dominerte den forholdsvis åpne skogen. Et lite, tett snar lå på nedsiden av en kolle mot et rådyrkadaver, som gaupa hadde spist på. Så var det bare å vente. Gaupa er nattaktiv, men av og til står den tidlig opp. Allerede kl. 18.00 kom den smygende nedover kollen og gjennom det tette snaret. Borte ble den. Hadde den oppdaget oss og stukket av? Mens jeg så på kadaveret og blåbærlyngen bak, dukket plutselig et hode opp. Gaupa hadde smøget seg inn uten at vi så den. Den stod rolig og så på oss. Da den følte seg helt trygg, luntet den bort til kadaveret. Den slepte det ned i blåbærlyngen, og borte ble den. Det gikk noen minutter, så dukket den opp igjen. Den gikk pent opp på fjellet der rådyret lå. Satte seg ned, så på oss, for så å ta en ekstra spasertur. Poserende gaupe i mine hjemlige trakter. Takk, da var en av mine største naturopplevelser i boks.

Flere gaupemøter har det blitt, men det er lenge mellom hver gang. Selv om jeg vet at den finnes i nærheten, er det som å lete etter nåla i høystakken. For hvert møte jeg har hatt, er det like spennende. Dette mystiske dyret som plutselig kan dukke opp, blotte seg helt, men så forsvinne inn i skogen og aldri vise seg mer. Man vet aldri. Har man sett gaupa, så er det ikke sikkert du noen gang får se den igjen.

Gaupa på rådyr. Som oftest spiser den på låret først. Foto: Baard Ness.

Som oftest sitter gaupa lenge på en utkikksplass før den går ned på byttedyret sitt. Den graver ofte over byttedyret med snø, løv eller mose for at ingen skal se det. Foto: Baard Ness.

Gaupa i sitt rette element. Foto: Baard Ness.

Hvorfor oppsøker enkelte bjørner bebyggelse?

Marcus Elfström,
Det skandinaviske bjørneprosjektet

Bjørnestammen i Skandinavia har vokst både i størrelse og utbredelse. Dette gjør at bjørner blir vanligere – også nær bebyggelse. De oppleves ofte som problematiske, og mange mennesker er redde for dem. Den vanligste oppfatningen er at bjørner blir lokket nærmere folk på grunn av lett tilgjengelig og næringsrik føde. Men forskning tyder på at de oppsøker bebyggelse først og fremst for å søke beskyttelse fra andre dominante bjørner.

For å utvikle hensiktsmessige forvaltningstiltak er det nødvendig med en økt forståelse for bjørners oppførsel i relasjon med mennesker. Dette var hensikten med doktoravhandlingen i Det skandinaviske bjørneprosjektet som er bakgrunnen for denne artikkelen.

Hvorfor blir noen bjørner nærgående?

Når alle studier viser at bjørnen unngår mennesker, hvorfor blir noen nærgående? Den vanligste oppfatningen er at den oppsøker bebyggelse fordi den lokkes dit av lett tilgjengelig og næringsrik føde.

For å finne ut om det er maten som lokker dem, undersøkte man avføringen fra GPS-merkede bjørner som besøkte alt fra enslige hus i skogen til utkanten av større samfunn som Orsa og Edsbyn. Føden ble identifisert gjennom DNA-analyser fra avføringen. Slik kunne man finne ut hva bjørnen hadde spist, også fra veldig små matkilder. Til og med matens næringsinnhold ble undersøkt ved hjelp av spektroskopi.

Man fant ingen forskjeller i diett eller næringsinnhold når vi sammenlignet 36 bjørnebesøk ved bebyggelse med når samme bjørnen befant seg i avsidesliggende terreng. Om den ble lokket til bebyggelsen på jakt etter mat, så hadde vi forventet oss en annen diett, med et høyere næringsinnhold som kompenserte for den forstyrrelsen som bebyggelsen sannsynligvis innebærer. Det er tross alt velkjent fra ulike studier at svenske bjørner unngår bebyggelse.

Kroppskondisjonen hos såkalte problembjørner ble også undersøkt. Dette er dyr som avlives av myndighetene etter at de har blitt opplevd som problematiske nær bebyggelse. Man målte da bjørnens størrelse og vekt i forhold til tiden på året den ble avlivet. Dette ble senere sammenlignet med samme måling hos dyr som ble skutt i forbindelse med jakt.

I en sammenligning av forholdende mellom Sverige (1997–2008) og Slovenia (1999–2010) ble 149 avlivede problembjørner, der 15 var fra Sverige, analysert. De ble sammenlignet mot 1896 bjørner skutt i forbindelse med jakt i begge land. Det var ingen forskjell på kroppskondisjon eller dens variasjon mellom problembjørner og bjørner skutt ved jakt. Man fant heller ikke forskjeller i effekten fra befolkningstettheten på hjemmeområdestørrelse hos bjørner skutt ved jakt.

Man kunne ikke finne sammenheng mellom hvor mange problembjørner som årlig avlives og fødetilgangen i ulike sesonger. Resultatet gir altså ingen støtte for at mangel på mat forklarer forekomsten av problembjørner nær bebyggelse.

Unngår voksne hanner

Svenske hunnbjørner med unger hadde en mer proteinfattig diett, og den inneholdt sjeldnere rester fra gris – sannsynligvis fra dumpet slakteavfall i mer avsidesliggende terreng – sammenlignet med voksne hanner. Avlivede problembjørner var yngre enn bjørner som var skutt ved jakt, og bjørner var generelt yngre i mer tettbebygde områder i både Sverige og Slovenia.

Ved valg av sted for overvintring i Sverige, fant man at voksne hanner plasserer hiene sine lengre fra bebyggelse og veier. Bjørneprosjektet har tidligere dokumentert at voksne hanner er aggressive mot yngre, og utgjør en trussel mot hunner og årssunger. At nettopp de bjørnene som er utsatt for predasjon oftere forekommer nær bebyggelse, kan forklares med at de velger å unngå dominante, voksne hanner.

Resultatene tyder på at bjørner som søker beskyttelse ved bebyggelse, sjeldnere avslører at de er der ved å forsyne seg av fristende mat. Nærgående bjørner oppviser ikke en unaturlig oppførsel når de unngår bjørner de selv synes å være redde for.

Bjørner ser enda sjeldnere ut til å ete fra for eksempel søppelkasser. Men det er viktig å ikke lokke bjørner og annet vilt innpå bebyggelse på grunn av lett tilgjengelige matkilder som matavfall.

Svenske bjørner som rapporteres skutt i selvforsvar i forbindelse med jakt (51 bjørner fra 1997–2008) avvek ikke vesentlig i kroppskondisjon sammenlignet med tilsvarende data fra bjørnejakten. Derimot var bjørner skutt i selvforsvar eldre, og en forklaring på dette kan være at eldre bjørner «trykker» og slipper folk nærmere sammenlignet med yngre, noe som er vist når forskere bevisst har gått mot GPS-merkede bjørner i dagleie.

Om forfatteren

Marcus Elfström la i 2013 fram en doktoravhandling hvor han studerte årsakene bak forekomsten av nærgående bjørner. Han har tidligere jobbet i forvaltningen av store rovdyr i Dalarna og Skåne län i Sverige.

En to år gammel hannbjørn som besøker en by i grensetraktene mellom Dalarnas og Gävleborgs län. Bjørnen bærer et GPS/GSM-halsbånd fra Det skandinaviske bjørneprosjektet, som studerer bjørners diett i relasjon til bebyggelse.

Er det geografiske variasjoner i holdninger til rovvilt og aksept for ulovlig jakt?

Basert på et sammendrag av
Kristin E. Gangås'
doktorgradsavhandling.

Over hele verden har vi sett en tilbakegang i bestandene av store rovdyr. Tilbakegangen skyldes i hovedsak konflikter med menneskelig aktivitet. Indirekte fordi leveområder fragmenteres og bygges ut til boligområder, veier eller jordbruksområder. Direkte når rovvilt blir skutt grunnet jordbruksnæringens tap av bufe, jegere opplever konkurranse fra rovvilt som dreper jaktbart vilt, eller når jakthunder blir drept av ulv.

Konfliktene vi ser i Skandinavia er i stor grad de samme som i andre deler av verden: ulv i Nord-Amerika som tar krøtter og puma, grizzly som tar hjortevilt, eller tiger og snøleopard i India og Nepal som tar geiter og bufe. Likevel er det slik, at når en spør folk flest, enten det er i Skandinavia eller andre deler av verden, så ønsker et flertall av befolkningen å ta vare på rovviltet slik at artene ikke skal forsvinne.

Holdninger og geografi

Samtidig viser spørreundersøkelser at mange av de samme menneskene likevel ikke ønsker å bo i nærheten av der disse rovviltartene etablerer seg. Slike undersøkelser gjennomføres demografisk, som betyr at folk som blir spurt fordeles etter befolkningstettheten i området. Demografiske målinger kan gi noen mangler fordi distriktene og mange av rovviltområdene er underrepresentert grunnet lav befolkningstetthet.

Holdningene i distriktene vil kunne ha stor direkte påvirkning på rovviltet og dets overlevelse. For eksempel er ulovlig jakt på store rovvilt et betydelig problem både i Skandinavia og ellers i verden. I Skandinavia er det antatt at hele 60 % av dødeligheten på voksen jerv skyldes ulovlig jakt, og nesten halvparten av all dødelighet på ulv. Dette betyr at ulovlig jakt har store konsekvenser for overlevelsen til rovviltbestandene i Skandinavia.

I undersøkelsen ønsket man å se om holdninger og aksepten for ulovlig jakt varierer geografisk. Et likt antall mennesker i hver kommune gjennom hele Skandinavia ble spurt om hva de mente om rovvilt, og da spesielt om ulovlig jakt av henholdsvis bjørn, ulv, jerv og gaupe. I tillegg ble data på hvor rovvilt er etablert, antall sau og tamrein på beite, tap av bufe og storvilt skutt under jakt brukt til å undersøke de geografiske variasjonene. Dette ble også målt opp mot respondentenes alder, kjønn, utdanning og inntekt.

Interessante funn

Undersøkelsen viste ingen sammenheng mellom folks holdninger til rovvilt og om det faktisk var rovvilt til stede. Det var heller ingen sammenheng mellom respondentenes holdninger og om de selv hadde opplevd tap av

bufe eller andre dyr. I stedet fant studien en mer negativ holdning til rovvilt og høyere aksept for ulovlig jakt av rovvilt i områder med sterke tradisjoner for storviltjakt, samt i områder som har store mengder sau på beite, uavhengig av faktiske tap av sau.

Dette kan bety at holdninger til rovvilt er mer negative i områder som er preget av sterke rurale verdier og ikke så preget av den faktiske rovviltsituasjonen i området. Samtidig er det viktig å påpeke at selv om folk er positive til ulovlig jakt, er ikke dette det samme som at de faktisk vil gjennomføre ulovlig jakt selv. Det er heller ikke slik at om du bor i rurale områder, så er du positiv til ulovlig jakt! Det er veldig viktig å påpeke at det generelt var en lav aksept for ulovlig jakt både i Norge og Sverige, selv om det var stor forskjell mellom landene. Av de totalt litt over 2500 forespurte, var 12–15 % av de norske respondentene positive til ulovlig jakt, mens resultatet i Sverige viste at kun 2–3 % var positive til ulovlig jakt. Dette til tross for at rovviltbestanden i Sverige er mange ganger større enn i Norge.

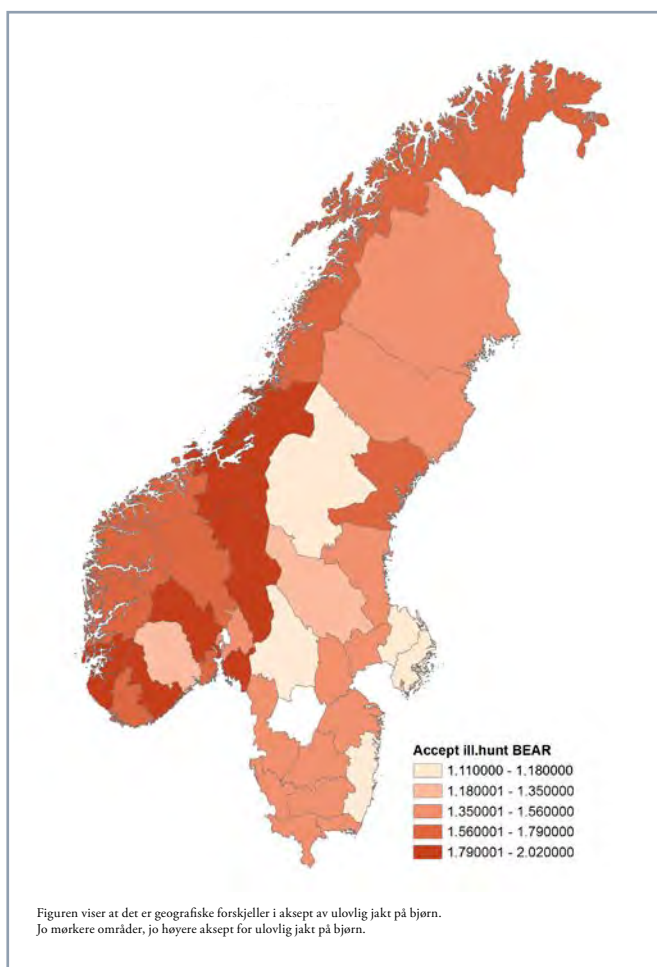
Fremtidens utfordringer

Å forvalte rovvilt krever store arealer for at de skal kunne utvikle seg til levedyktige bestander. Det er store utfordringer med å sette av områder hvor ikke mennesker og rovvilt kommer i konflikt med hverandre. Det er også utfordrende når spørreundersøkelser viser at 80 % av den generelle befolkningen sier ja til å ha rovvilt i sitt land, mens de kanskje ikke vil ha rovvilt etablert der de selv bor. Optimalt områder for rovvilt baserer seg ikke nødvendigvis kun på biologisk naturlig egnede leveområder, men lokal toleranse for rovvilt bør også vektlegges i bestemmelsen av fremtidens rovviltområder. Et område med stor motstand til rovvilt, og hvor det foregår ulovlig jakt, vil ikke kunne sikre langsiktige og bærekraftige bestander av rovviltartene selv om det skulle være et godt biologisk område.

Uansett – ulovlig jakt har en svært stor innvirkning på fremtidens rovviltbestander, og det er helt avgjørende at truede arter kan etablere seg i områder hvor de kan forvaltes forutsigbart og langsiktig, med minimal risiko for å bli jaktet på ulovlig.

Gammel jaktbørse med selvstøpt kule, brukt til bjørnejakt. Orkdal, Sør-Trøndelag.
Foto: Steve Halsetrønning / NN / Samfoto

Kristin Evensen Gangås er utdannet ved Norges Teknisk Naturvitenskapelige Universitet i Trondheim med hovedfag i biologi hvor hun så på elgkyrs atferd relatert til kalvepredasjon av bjørn. Fra 2000 – 2006 var hun engasjert i ulike konfliktdempende prosjekter knyttet til rovvilt, både i Hedmark, Østfold og Nord-Trøndelag.

Kristin Evensen Gangås tok en doktorgrad ved Høgskolen i Hedmark i 2014, hvor hun så på hvordan holdninger til rovvilt og aksept for ulovlig jakt kan variere geografisk i Skandinavia. Områdene med høy aksept for ulovlig jakt kan tenke seg å være områder som er mindre egnet til å ha rovvilt enn områder med lav aksept for ulovlig jakt. Sosiale holdninger bør derfor være en del av forvaltningens vurdering av egnede områder for å ha store rovvdyr.

Bymarkajerven Jervtrud

Av Morten Kjørstad, Rovdata

Jervetispa skulle avlives ved hiuttak i Hedmark, men slapp unna og flyttet mange mil til Bymarka ved Trondheim. Blant turgåere og hytter etablerte hun her et uvanlig lite revir, og lever blant annet på vafler fra ei av turisthyttene i området. Nå nærmer hun seg eldste kjente alder for jerv i Norge!

I Spekedalen i Hedmark, cirka 15 mil sør for Trondheim, skulle ei jervetispe og hennes tre valper avlives av forvaltningen ved hiuttak våren 2001 for å forebygge skader på sau i området. De tre valpene ble avlivet, men det lyktes ikke å finne tisper. Tre år senere er fellingsleder Lars Gangås i Statens naturoppsyn (SNO) med på et tilsvarende uttak i nøyaktig det samme hiet. Nå blir både tispe og to unger avlivet, og Gangås føler seg sikker på at dette er den samme jerven som unnslopp i 2001.

I 2002 oppdager Arnfinn Aune, driveren av det tradisjonsrike serveringsstedet Grønli i Bymarka, underlige spor i snøen. Han tar bilder av sporene, og det blir fastslått at det er spor fra jerv. I Bymarka! I de første årene aner ingen noe om forhistorien til jerven, og alle regner med at det dreier seg om en streifende hannjerv. Den forblir et eksotisk innslag i byens dyreliv som bare et fåtall naturinteresserte vet om.

Det blir jevnlig funnet spor og gjort observasjoner av jerv i Bymarka, og våren 2005 blir det samlet inn skitprøver fra jerv som sendes inn for DNA-analyse. Til alles store overraskelse viser analysesvarene at ekskrementene kommer fra tisper som unnslopp hiuttaket i Spekedalen fire år tidligere!

I årene som går blir det stadig gjort observa-

sjoner, og høsten 2011 skaper et viltkamera-opptak av en jerv i Bymarka på ny stor oppmerksomhet rundt jerven i det storbynære turområdet. Ekskrementer blir funnet og sendt inn til Rovdata for DNA-analyse, og Rovdata kan bekrefte at den samme tisper fortsatt har tilhold i området.

Uvanlig tilfelle

Dette er en spesiell historie av flere årsaker. For det første er det ikke vanlig at ei voksen jervetispe som har etablert seg i et område, skifter til et nytt leveområde, som her. For det andre er det ikke vanlig at en jerv velger å slå seg ned i et område med så mye menneskelig aktivitet som i Bymarka i Trondheim, og i et område hvor det ikke er kjent at det lever andre jerver. Bymarka i Trondheim er et lite område for en jerv. Voksne tisper har vanligvis leveområder på flere hundre kvadratkilometer, mens Bymarka kun utgjør cirka 80 kvadratkilometer.

Mye er merkelig med jervetispa i Bymarka. Det er ikke kjente tap av verken sau eller lam til jerv i området. Den er også kjent som vafeljerven. Ved Elgsethytta legger de ut vafler og sveler som jerven jevnlig forsyner seg av.

Bymarkajerven kan være rekord gammel

I tillegg har jervetispa en høy alder. En DNA-analyse av hår som ble samlet inn våren 2014, viser at den fortsatt er i Bymarka i Trondheim. Den må nå i alle fall være 15 år gammel, siden jervetisper ikke får valper før de er minst to år gamle. Den eldste viltlevende jerven som overvåkingen kjenner til, ble 17 år gammel, og Jervtrud kan nå være i nærheten av denne alderen.

Normalt er fødselsår til jerv ikke kjent, og nøyaktig alder kan kun slås fast ved å undersøke og lese årringer i hjørnetennene til døde jerver. Men det er på ingen måte sikkert at denne tisper vil bli funnet når den en gang dør. Nøyaktig alder vil man derfor sannsynligvis aldri få. Tisper synes å være i god kondisjon på bilder og film som er tatt av henne, så det ser ut til at hun greier seg godt, selv om det er et uvanlig leveområde for jerv.

Faktaboks

Fakta om overvåkingen av jerv:

- Rovdata har ansvaret for overvåkingen av jerv i Norge, og for at oversikten over hvor mange individer det er i landet, er best mulig.
- Overvåkingen blir utført gjennom Det nasjonale overvåkingsprogrammet for rovvilt, på oppdrag fra Miljødirektoratet.
- Jervebestanden i Skandinavia blir overvåket ved å telle hvor mange valpekull som blir født hvert år, og ved å analysere DNA fra innsamlede ekskrementer og hår fra arten.
- Resultatene blir blant annet brukt til å beregne størrelsen på bestanden og hvordan den utvikler seg over tid.
- Statens naturoppsyn (SNO) kontrollerer gamle og nye hiplasser i Norge på leting etter valpekull fra februar og utover våren og sommeren hvert år.
- SNO står også for innsamlingen av ekskrementer og hår i felt i Norge, og mottar og oversender også prøver som har blitt samlet inn av andre.
- Prøvene som er samlet inn i Nord-Norge hvert år, blir analysert ved laboratoriet til Norsk institutt for naturforskning (NINA) i Trondheim. Prøvene fra resten av landet blir analysert ved Uppsala universitet i Sverige.
- Analysesvarene fra de to laboratoriene blir sammenstilt og rapportert i en felles rapport fra Rovdata.

Rovdyrviten er et magasin som formidler kunnskap om de fire store rovdyrene i norsk natur - bjørn, ulv, gaupe og jerv. Magasinet utgis av Norges tre autoriserte rovviltsentre: Bjørneparken rovviltsenter, Namsskogan rovviltsenter og Polar Park rovviltsenter. Rovviltssentrene har en nøytral rolle og formidler alle sidene ved å ha rovdyr i naturen. Med Rovdyrviten ønsker rovviltsentrene å fremme kunnskap om rovdyrs atferd og biologi, aktuell forskning og forvaltning, samt konflikter og problematikken rundt de store rovdyrene.

HAR DU TIPS, RIS ELLER ROS,
SEND DET GJERNE TIL OSS:
post@rovdyrviten.no

Bjørnebinne med unge, Polar Park. Foto: Matthieu Ever